

Miljöbokslut 2021

Vetlanda

Miljöbokslut 2021

Innehåll

Globala mål och hållbar utveckling.....	3
Den svenska miljöpolitiken	3
Avgränsning	4
Klimat- och energistrategi för Jönköpings län	4
Kommunfullmäktiges mål, åtgärder och resultat.....	5
Energiförbrukningen ska minska	6
Utsläppen ska minska.....	9
Biologisk mångfald.....	11
Upplevelserik och tillgänglig natur	13
Vetlanda kommuns verksamheter är klimatsäkrade	13
Miljökommun Vetlanda	14
Kulturmiljö	14
Naturmiljö.....	15
Yt- och grundvatten	16
Dricksvatten och avlopp	17
Avfall	19
Grus- och bergtäkter.....	19
Vindkraft	20
Arbetet med de nationella miljömålen.....	21
Hälsans miljömål 2016–2020.....	22
Vattnet miljömål 2017–2021.....	23
Grön handlingsplan 2018–2022.....	24
Minskad klimatpåverkan 2021–2025	25
Anpassning till ett förändrat klimat 2021–2025.....	26
Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat.....	27
Konsekvenser av klimatförändringar i Jönköpings län	27
Insatser i verksamheterna	29
Vetlanda kommun i nationella mätningar	30
Övriga aktiviteter och resultat	31
Utveckling av offentlig upphandling	31
Måltidsservice 2021.....	39
Livsmedelskontroll 2020–2022	42

Inledning

Globala mål och hållbar utveckling¹

Vid FN:s toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. Världens länder har åtagit sig att från och med den 1 januari 2016 fram till år 2030 leda Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Den svenska miljöpolitiken

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

– Riksdagens definition av generationsmålet.

Generationsmålet är ett inriktningsmål för miljöpolitiken. Målet ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att nå önskad miljö kvalitet. För att nå målet krävs en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Generationsmålet's innebörd

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska nås inom en generation efter att systemet infördes år 1999. I regeringens proposition 2000/01:130 "Svenska miljömål - delmål och åtgärdsstrategier" preciserades att generationsmålet skulle vara uppfyllt år 2020.

¹ www.regeringen.se

Miljöpolitiken ska fokusera på att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Avgränsning

Hållbarhetsbegreppet innebär en balans mellan ekonomisk, miljömässig och social utveckling. Detta miljöbokslut redovisar det miljömässiga arbetet och de resultat som uppnåtts till och med 2021 i Vetlanda kommun utifrån tillgänglig information och data.

På nationell nivå har sedan tidigare regeringen fastställt 16 miljö kvalitetsmål som skall styra det svenska miljöarbetet.

Jönköpings län med länsstyrelsen, kommunerna, Region Jönköpings län och ett stort antal företag arbetar i en regional samarbetsorganisation Klimatrådet med 14 av miljö kvalitetsmålen genom gemensamma åtgärdsprogram. Vetlanda kommun har gjort åtaganden inom dessa 14 områden och det är det arbetet som redovisas i miljöbokslutet. Påpekas bör att detta är ett bokslut och därmed redovisas enbart gjorda insatser och effekter där sådana finns rapporterade. Analys, slutsatser och eventuellt förändrade målbilder sker i det ordinarie uppföljningsarbetet i verksamheterna.

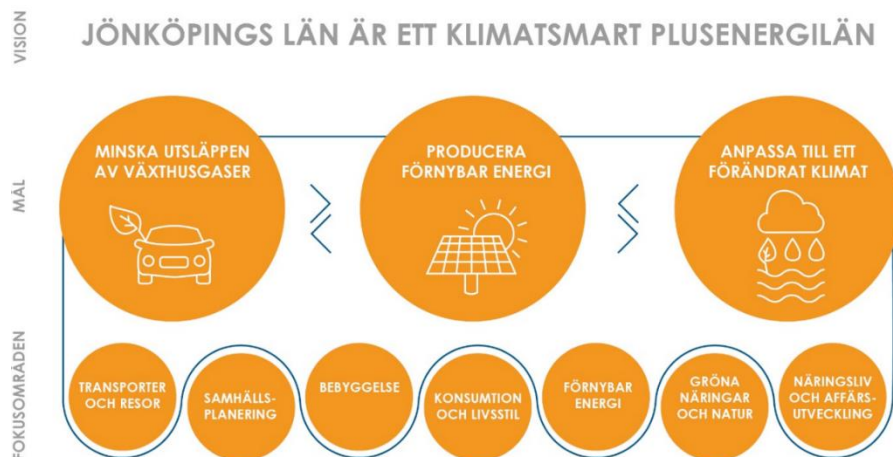

Klimat- och energistrategi för Jönköpings län

Vision: Jönköpings län är ett klimatsmart plusenergilän

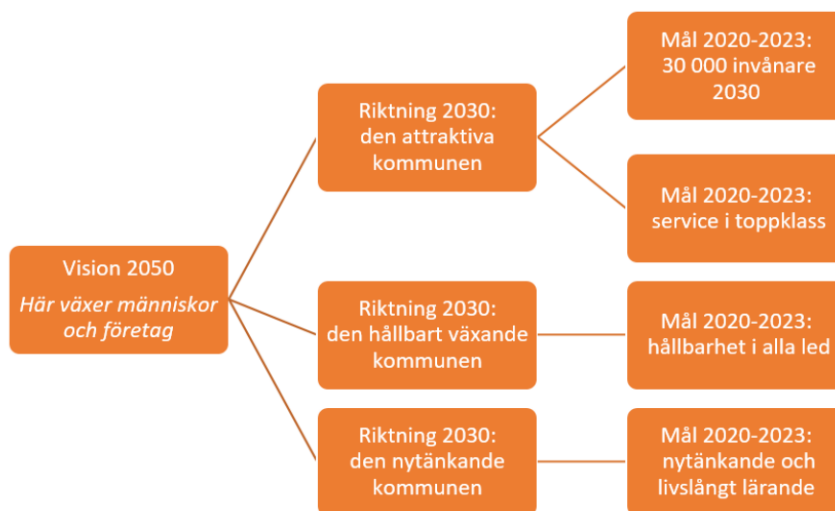
Tre övergripande mål

- Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser från Jönköpings län lägre än 1 ton per invånare och år.
- Senast 2045 producerar Jönköpings län mer energi än vi använder. Energin vi producerar är förnybar och mängden är minst 10 000 GWh/år.
- Klimatförändringarna möts aktivt i Jönköpings län genom att skapa ett samhälle som minskar sårbarheter och tillvaratar möjligheter, för ett varmare, torrare och blötare län.

Kommunfullmäktiges mål, åtgärder och resultat

Grunden i Vetlanda kommun styrnings- och kvalitetsarbete för mandatperioden 2020–2023 är kommunfullmäktiges vision, riktningar, uppdrag och mål

Riktning 2030 den hållbart växande kommun, Mål 2020–2023 hållbart i alla led.

Vi skapar en hållbar kommun och plats som är hållbar över tid, som ger trygghet och framtidstro.

Vetlanda är hållbart växande med:

Ett ekonomiskt hållbart växande näringsliv och en långsiktigt god kommunal ekonomi i balans.

Ett socialt hållbart Vetlanda som är tryggt och där olikheter välkomnas och medborgare inkluderas. Ett samhälle som präglas av god tillgänglighet och där jämlikhet, hälsa och god arbetsmiljö är i fokus.

Ett ekologiskt hållbart Vetlanda där klimatavtryck är i fokus, energiförbrukning och utsläpp minskar och där den biologiska mångfalden bevaras och det finns tillgång till upplevelserik natur. Vetlanda kommuns verksamheter är klimatsäkrade.

Mål 3 år 2020 – 2023: Hållbart i alla led

I Vetlanda kommun arbetar vi medvetet med hållbarhet.

Uppföljning görs inom följande målområden:

- Social hållbarhet
- Fler i utbildning och färre i utsatta hushåll.
- Integration med en inkludering där alla får plats och ges möjlighet att komma till sin rätt.
- Ökad trygghet.
- Ökad psykisk hälsa och god arbetsmiljö.

Energiförbrukningen ska minska

Produktion av förnybar energi hela kommunen²

	2016	2017	2018	2019	2020
Elproduktion totalt inom det geografiska området MWh	391 920	470 216	399 689	469 411	
Elproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området, andel i %			99	98	
Slutanvändning av energi totalt inom geografiska området, MWh/inv.	39	38	-	37	
Solcellsanläggningar totalt, installerad effekt MW	0,85	1,36	2,53	3,60	5,5
Solcellsanläggningar totalt, antal	63	100	185	271	364

Elproduktion Vetlanda kommuns egna solcellanläggningar

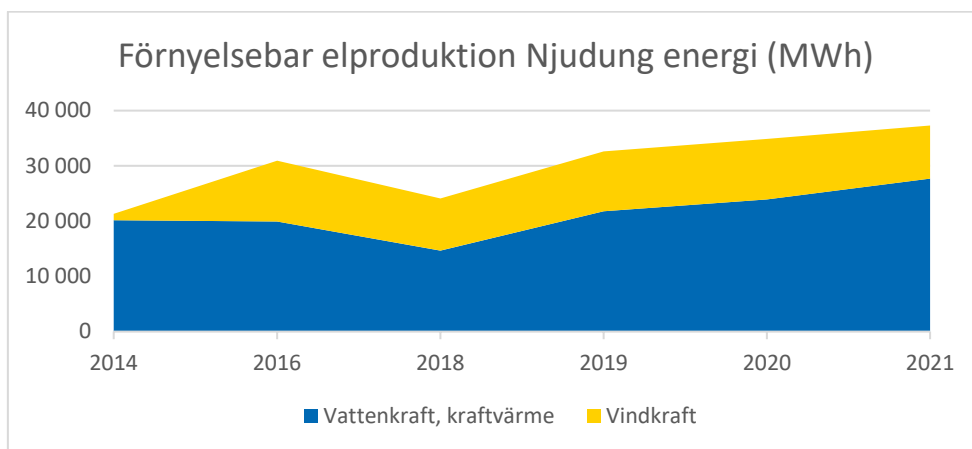
	Installerad år	Effekt kW	Beräknad årsproduktion kWh*
Killingen	2017	40	36 000
Tomasgården	2020	125	112 500
Mogärdeskolan	2021	65	58 800
Himlabackarnas förskola	2021	48	43 200
Himlabackarnas LSS-boende	2021	10	9 000
S:a		288	259 200

* Utgår från statistisk beräkningsmodell. Förmodligen minst + 10 % med aktuell teknik.

² Kolada

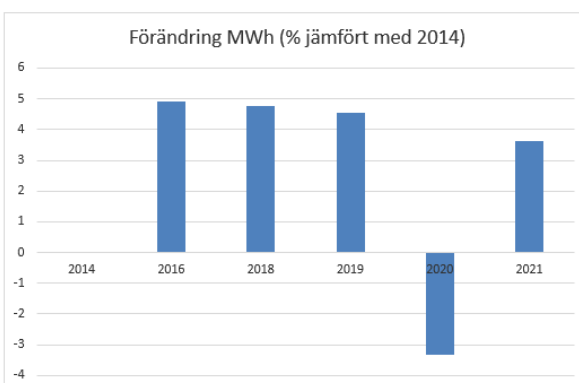
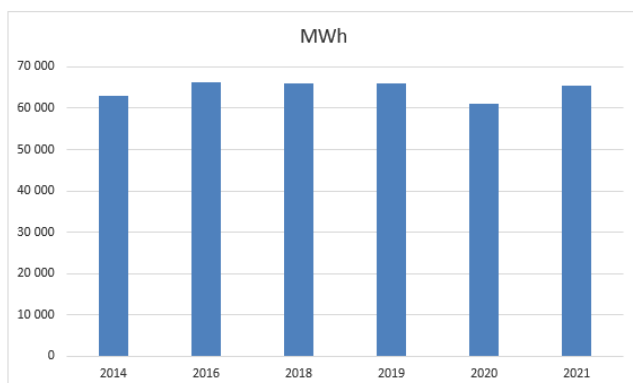
Förnyelsebar elproduktion Njudung energi (MWh)

År	Vattenkraft och kraftvärme	Vindkraft
2014	20 134	1 180
2016	19 903	11 052
2018	14 670	9 416
2019	21 763	10 828
2020	23 951	10 963
2021	27 690	9 615

Energiförbrukning Vetlanda kommun inklusive bolagen

För andra året genomför vi en samlad intern mätning som avser fastigheter och transporter. Energiförbrukningen är högre jmf. 2014 men i avtagande takt. Njudung energi har minskat sin energiförbrukning med ca 14 % under 2020 och 2021 jmf. 2014. Vetlanda kommun och Witalabostäder ligger lite över 2014. Det ska ställas emot att 2021 var en kallare vinter mot normalt och antalet kvadratmeter som ska värmas upp har över tid ökat. Vetlanda kommun gör kontinuerliga insatser för energieffektivisering i sina fastigheter. Under perioden 2018–2021 minskade energiförbrukningen 10 % per kvadratmeter.

Egna fastigheter – fastighetsavdelningen

- Resultatet av de kostnaderna för värme, el och VA 2021 har givit ett överskott på 700 tkr 2021. Graddagar 2021 blev högt och hamnade på 96% av ett normalår. Beroende på rådande pandemi har energikostnaderna minskat lite då skolor delvis varit stängda och att kommunanställd personal har arbetat hemma periodvis under året.
- Det har under året pågått fortsatt energieffektiviseringsarbete. Ventilationsutbyten, styruppdateringar och el arbeten som hela tiden gör att energiförbrukningen sänks totalt samtidigt som det ofta medför en förbättring av inomhusklimatet, belysningen ute och inne, ventilationen osv.
- Utredning genomförd om möjliga placeringar av elbilsaddstolpar i kommunala verksamheter.
- Ett fortsatt arbete med reservkraft för elförsörjningen av kommunala fastigheter har pågått under året.
- Fortsatt utredning av värmeförsörjningen i Korsberga Österängens äldreboende.
- Ny ventilation på Killingen samt förbättringsåtgärder av hela ventilationssystemet och styrsystemet.
- Påbörjat ventilationsarbeten i Ekenäsjönskolan.
- Bytt två ventilationsaggregat på Norrgården.
- Sanerat asbest i delar av stadshuset.
- Ny belysning i Räddningstjänstbyggnaden Vetlanda, vagnhallen och ett flertal utrymmen i byggnaden samt all utomhusbelysning.
- Lagat och rättat till avlopp i Holsby Österlidens äldreboende.
- Bytt ett flertal pumpar i värmesystem för att säkerställa en energieffektiv drift samt minska risken för framtida värmedistributionsproblem.
- Fortsatt arbete med att uppdatera styrsystemen och förbättra dem med fler mätpunkter och ingångsvärden för att hitta onödiga energislukare som inte är fastighetsnyttiga.
- Fortsatt arbetet med att förbättra och driftoptimeras värme och ventilation i stadshuset.
- Vi har kopplat in en utrustning på några kyl och frysrum som ska spara energi och minska antalet start och stopp på tillhörande maskiner. Ekebogården, Njudungsgymnasiet, Withalaskolan, Österäng, Tomasgården.
- Utredning av fuktproblem i museet. Åtgärder kan komma att vidtagas och detta är fortfarande under behandling.
- Utbyte av energieffektiv belysning pågår löpande tex scenbelysning Withalasalén, belysning i två gradengsalar på Njudungsgymnasiet.
- Vi har påbörjat ett arbete med att se till att samtliga besiktningspliktiga fastbränsleanläggningar uppfyller lagstadgade krav och att senare ska fastighetsskötarna gå en utbildning i skötsel av anläggningarna.

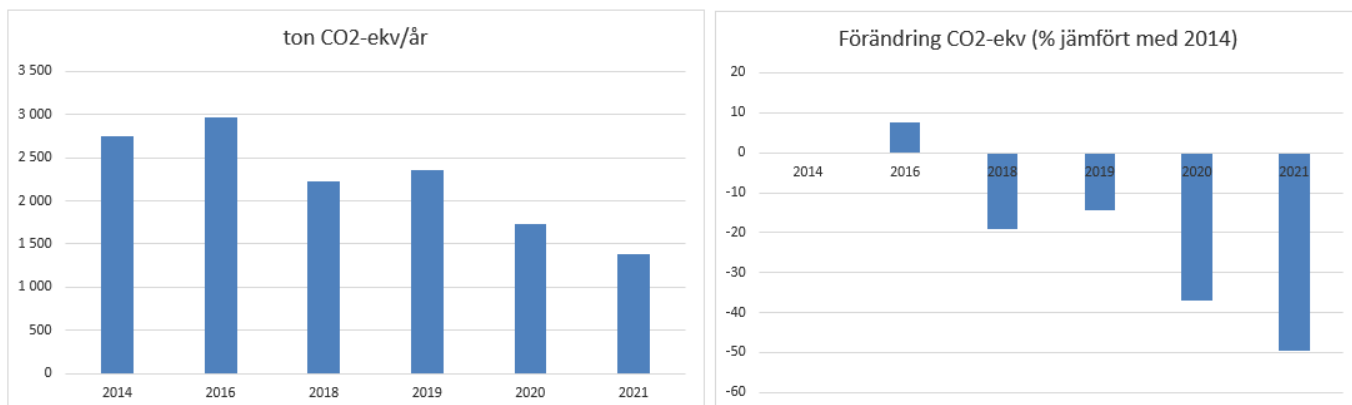
Utsläppen ska minska

Klimatpåverkande utsläpp hela kommunens yta³

	2016	2107	2018	2019
Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO ₂ – ekv. /inv.	6,27	6,19	5,82	5,76
Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO ₂	170 924	169 763	160 038	158 076

Utsläpp av CO₂- ekv från organisationen Vetlanda kommun inklusive bolagen 2014–2021

Diagrammet nedan avser utsläpp från våra fastigheter och transporter. Utsläppen 2021 jämfört 2014 har minskat med 50 %. Uppvärmning av våra fastigheter och transporter står för merparten alla utsläpp i organisationen. Fördelningen kommer säkerligen bestå även framöver men ett aktivt arbete minskar mängden utsläpp enligt tabellen nedan. Byte till fossiloberoende fordon, fossilfria bränslen som el, biogas och HVO ger betydande utsläppsminskningar. Njudung energis prioritering att minska oljeförbrukningen ger betydande minskning vid uppvärmning av egna fastigheter.

Njudung energi arbetar aktivt för att minska oljeförbrukningen som bland annat används som spetsvärme vid extremare kyla. Insatser från 2019 och framåt avseende transporter ger positiva avtryck i minskade utsläpp. Under 2021 uppstod ett maskinhaveri i en av Njudung energis anläggningar som gjorde att oljeförbrukning tillfälligt ökade. Planering pågår för att i framtiden möta liknande situationer. Minskningen från nivån 2010 beror mycket på utbyggnad av produktionsenheter och större levererade energimängder. Effekten blir att emissionsfaktorn på fjärrvärme sedan 2014 minskat med nästan 75 %. Utsläppen minskar även om energiförbrukningen är i stort sett den samma.

Njudung energis oljeförbrukning	Kubikmeter/år
2010	1 800
2016	889
2018	290
2020	139
2021	214

³ Kolada

Transporter

Sedan 2019 har Vetlanda kommun en ny fordonsorganisation. Från och med 2020 har vi en ny policy för möten, resor och trafiksäkerhet med tillhörande riktlinjer och handlingsplan. Syftet är att skapa en säker arbetsmiljö, minskad klimatpåverkan och lägre kostnader. Det fortsatta arbetet ägs och leds av kommunledningsgruppen.

Kostnaderna per år har jmf. 2018 minskat med 2 579 000 kr. Den bedömda kostnaden före omorganisationen i en fordonsdiagnos (Miljöfordon syd) vad 13 milj. kronor plus körning med egen bil i tjänsten. Till detta kommer också en kraftig ökning av fossiloberoende fordon som oftast har en högre anskaffningskostnad.

Tekniska nämndens nyckeltal för att följa utvecklingen.

Mål: Effektiva och klimatsmart fordon och resor i Vetlanda kommuns verksamheter					
	Enhet	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020	Utfall 2021
Kommunala personbilar ägda och leasade.	Antal	178	165	166	168
Genomsnittlig ålder på kommunens personbilar	År		5,33	4,83	4,66
Körd sträcka i tjänsten med kommunens personbilar	Mil		262 000	250 700	244 800
Körd sträcka i tjänsten med privata personbilar (ej politiker)	Mil		71 172	49 066	43 173
Kostnad i tjänsten med kommunens personbilar	Tkr		11 352	10 000	9 600
Kostnad i tjänsten med privata personbilar	Tkr		2 065	1 387	1 238
Kostnad per mil med kommunens personbilar	Kr/mil		43,3	39,3	39,2
Kostnad per mil med privata personbilar	Kr/mil		35	35	35
Antal kollektivresor	Antal				
Förbrukad mängd koldioxid för kommunens personbilar	Kg		321 000	296 500	280 710
Andel fossiloberoende fordon	%			31	40
Antal hybridbilar	%			14	23

Kommunala cykelvägar och närhet till kollektivtrafik⁴

	2016	2017	2018	2019	2020
Cykelväg i kommunen, kommunal m/inv.	2,5	2,5	2,5	3,0	3,0
Befolkning i kollektivtrafiknära läge*, andel (%)	68,2	67,9	71,5	71,3	

(*) Andel befolkning i det geografiska området som har en trafikerad hållplats inom 500 meter från sin folkbokföringsadress. Med trafikerad hållplats avses hållplats, för samtliga trafikslag som trafikeras med minst en avgång per timme, vardagar mellan 06:00 och 20:00.

Energi- och klimatrådgivning

Vetlanda kommun har en halvtidstjänst för att kunna erbjuda energi- och klimatrådgivning till företag, organisationer och privatpersoner.

I april genomfördes ett personalbyte och det har tagit lite tid att komma in i arbetet och bygga egna nätverk. Rådgivningen sker i samverkan med övriga rådgivare i länet och samordnas av Energikontor norra Småland och Energimyndigheten.

Under Klimatveckan samordnades en välbesökt publik aktivitet på torget tillsammans med Länstrafiken och Kretslopp sydost. Dessutom genomfördes en föreläsning om klimat och skogsbruk.

I övrigt har det bedrivits uppsökande verksamhet mot företag med bland annat information om Klimatklivet. Företagen upplevs ha ett betydande hållbarhetsarbete.

Det är ett stort intresse för solenergi.

EKR arbetar i nationellt samordnade insatsprojekt avseende

- Skapa nätverk mellan bostadsrättsföreningar.
- Energieffektiviserande åtgärder i småhus, samordnade upphandlingar.
- Energoptimera flerbostadshus

Biologisk mångfald

Vad är biologisk mångfald

Biologisk mångfald innebär variationsrikedomen av liv i naturen. Begreppet innebär mångfald på tre nivåer; mångfalden av ekosystem och naturtyper, mångfalden av arter samt den genetiska variationen inom arterna. Varierade livsmiljöer är ofta en förutsättning för stor artrikedom.

Varför ska vi då bevara den biologiska mångfalden? Det är den klassiska formuleringen, men det går i stället att vända på frågan; varför ska vi utarma naturen? Svaren blir då kortsiktigt ekonomiska. Att bevara naturen bygger på en långsiktig strategi där orsakerna är etiska, ekologiska och på längre sikt även ekonomiska. Vi är beroende av den biologiska mångfalden av många skäl. Alla de miljontals arter som existerar idag

⁴ Kolada

bidrar till att bevara de miljöförhållandena som både vi och de själva är beroende av. Med större biologisk mångfald står vi bättre rustade i en föränderlig värld.

Vetlanda kommun jobbar på flera sätt med den biologiska mångfalden och att tillgängliggöra naturen för fler. I arbetet används grönstrukturplanen⁵ och naturvårdsplanen⁶ (NVP) som stöd och för prioritering av insatser. Arbetet ligger också i linje med de nationella miljökvalitetsmålen myllrande våtmarker, levande sjöar och vattendrag, ett rikt växt- och djurliv samt god bebyggd miljö

Myllrande våtmarker och levande sjöar och vattendrag

Arbetet med våtmarken utanför Ekenässjön har fortsatt. Våtmarken är nu grävd och har ett varierat djup med några djuphålur och ett medeldjup på omkring en halvmeter. Flera öar med olika höjd har skapats. För att öka tillgängligheten har det anlagts en grusad parkering med plats för fyra bilar. Från parkeringen slingrar sig en två meter bred och grusad stig fram till våtmarken. Med utsikt över området står ett fikabord. Stigen fortsätter sedan över våtmarken och ansluter till befintliga stigar i skogen. Den sista sträckan av stigen har inte lika hög grad av tillgänglighetsanpassning.

Projektet med fågeldammen bakom Withalaskolan är klart. Vetlandabäcken har nu fått ett tydligare bäckstråk genom området. Ett svämplan har skapats för att ta hand om höga vattenflöden. Trösklar har byggts upp för att styra vattnet rätt. Dessa har utformats för att se så naturliga ut som möjligt. Sten och grus har lagts ner i vattnet för att skapa rörelse och variation. Uteklassrummet har färdigställts. Skiljeväggarna har utformats till insektshotell. Dessa har fyllts med trätrissor som slöjdelver från Mogärde och Tomaslunden har hjälpt till att borra. Barn från Esplanadens förskola och Häggiska förskolan hjälpte sedan till att fylla hotellet. Detta var mycket uppskattat. Under hösten invigdes uteklassrummet tillsammans med studenter från guideutbildningen på Ädelfors folkhögskola och Hanna Eriksson från sportfiskarna.

Våtmarksprojekt har också startats av markägare med bidragsstöd genom kommunen. Kommunen stöttar upp i ansökan och markägarna genomför projektet självständigt i sin helhet. Genom att möjliggöra bidrag kan naturvårdsinsatser ske även utanför den kommunala regin. I Lillarp och Holsby anläggs nu två våtmarker med bidrag från Naturvårdsverket genom den lokala naturvårdssatsningen (LONA).

Levande skogar och ett rikt odlingslandskap

Under året betades ett område på ca 4 hektar i Korsberga med får. I Sjunnen och Pauliström restaurerades sammanlagt 15 hektar igenvuxen betesmark. Områdena kommer stänglas in och betas med djur för att hålla landskapet öppet och gynna biologisk mångfald.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet att informera markägare med höga naturvärden i naturvårdsplanen avslutades. Sammanlagt har ett 80-tal markägare kontaktats och erhållit information om naturvårdsplanen samt vilka naturvärden som identifierats på deras marker. Kontakten har varit positiv och markägarna intresserade. På grund av pandemin har endast ett fåtal besökts.

⁵ [Grönstruktur för Vetlanda tätort](#)

⁶ Naturvårdsplan [del 1](#) och [del 2](#)

Bekämpning av invasiva arter enligt handlingsplanen har genomförts. Under året har Tekniska kontoret fått bidrag från naturvårdsverket för bekämpningen av invasiva arter. Nya metoder har testats i ett försök att effektivisera bekämpningen samt minska användningen av kemiska bekämpningsmedel.

Ett projekt har påbörjats med att anlägga en äng utmed Norrvägen i Vetlanda för att gynna vilda pollinatörer. Under hösten skrapades matjord bort, grov död ved och sandhögar lades ut. Syftet är att skapa en blomstrande äng med flera åtgärder på liten yta. Informationsskyltar kommer berätta om vad som finns. Målet är att inspirera allmänheten till att skapa liknande åtgärder för vilda pollinatörer.

Upplevelserik och tillgänglig natur

God bebyggd miljö, naturupplevelser och tillgänglighet

Arbetet med att ta fram en naturguide över kommunen har pågått. Omkring 40 områden beskrivs och hela kommunen finns representerad.

I samverkan med kommunen har Vetlanda golfklubb låtit gräset växa på flera ytor på golfbanan. Skyltar har satts upp för att informera om åtgärderna och varför det görs. Under sensommaren slogs gräset. En trädruin (dött stående träd) har också skapats på korthålsbanan. Åtgärderna syftar till att gynna växter, djur och insekter.

Åtgärder på högländsleden har genomförts. Leden löper 14 mil genom kommunen och har stort behov av upprustning. För att öka kvalitén har markeringar bättrats på, röjning av sly och gräs samt hantering av vindfallor gjorts. Broar, spänger och andra anordningar som var i dåligt skick har restaurerats. Arbetet med leden kommer fortsätta för att förbättra tillgängligheten och gynna det rörliga friluftslivet.

Avstånd till naturen⁷

	2016	2017	2018	2019	2020
Medelavstånd till skyddad natur, km	3,7	3,5	2,7	2,6	2,6

Vetlanda kommuns verksamheter är klimatsäkrade

Se rubriken - Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat

⁷ Kolada

Miljökommun Vetlanda ⁸

Kulturmiljö

Kommunens mål

- Skydda och bevara kommunens värdefulla kulturmiljöer för framtiden.
- Utveckla och förstärka kommunens identitet och karaktär.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Ett kulturmiljöprogram ska arbetas fram.					Kulturhistorisk utredning är gjord och är en grund för den fördjupade översiktsplanen för Vetlanda centralort. Dock har vi inte gjort någon plan ännu.
Gruvorna ska uppmärksammas mer genom bättre informationsmaterial och vårdprogram.					En cykel- och promenadguide har tagits fram och skyltning finns vid objekten. Vårdprogrammet görs av länsstyrelsen i samarbete med Vetlanda kommun. Genomfört och externa medel har tillkommit. Under 2018 har projektet förstudie Gruvlanda genomförts för ett antal gruvor i kommunen. Syftet är att se potentialen i ökad gruvturism i kommunen och öppna upp flera gruvor för besöksnäringen. 2021 Vi har ansökt och fått ett bidrag för utredning om föroreningsituationen på tre gruvområden. Detta är ett steg för att fortsätta arbetet med att uppmärksamma våra gruvor.
Kommunen ska arbeta för att bevara och synliggöra odlingslandskapets kulturmiljövärden.					Cykel- och promenadguiden omfattar dels områden runt Vetlanda, dels runt Ramkvilla samt Korsberga. Den beskriver natur och kultur och är en del i projektet "Natur och kultur på hjul och till fots 2" som finansierats delvis (50 %) genom länsstyrelsen. Under 2014 färdigställdes flera cykel- och promenadrundor. Gruvrundan, Salgen runt, Ramkvillarundan och Vetlandarundan vilka påbörjades 2010 och avslutades 2014. Landsbrorundan färdigställdes 2016. Nävelsjörundan färdigställdes under 2017. Skederundan påbörjats och kommer färdigställas under 2019. Under 2019 har kommunens naturvårdsplan färdigställts och beslutats i fullmäktige, med fokus på kommunens natur och kulturmiljövärden. 2021 har vi jobbat med att ta fram en Naturguide som ska färdigställas 2022.
Områdesbestämmelser ska upprättas för uppräknade kulturmiljöer.					Arbetet med avgränsningar av intressanta kulturmiljöer är en del av arbetet med grönstrukturunderlaget och den fördjupade översiktsplanen för Vetlanda centralort. Arbetet har slutförts under 2019. Även kommunens framtagna naturvårdsplan tar upp detta.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

⁸ Översiktsplan för Vetlanda kommun 2010

Naturmiljö

Kommunens mål

- Kommunens värdefulla naturområden ska skyddas och bevaras.
- Variationen mellan olika naturtyper och landskap ska skyddas och bevaras.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
En naturvårdsplan ska tas fram över kommunen.					Genomförd och beslutad under 2019. Åtgärder sker löpande utefter det beslutade åtgärdsprogrammet. 2020 har vi tillgängliggjort natur och restaurerat betesmarker med mera
Skydda visuellt känsliga landskapstyper mot större exploateringar.					Det har tidigare gjorts en landskapsanalys i vindbruksplanen. Analysen finns när det blir aktuellt att ta hänsyn till känsliga landskapstyper. Landskapsanalysen ligger som grund och det görs fördjupade analyser på områden som blir aktuella. I den beslutade naturvårdsplanen 2019 har känsliga landskapstyper pekats ut.
Delta aktivt i att behålla mångfalden av skogstyper i kommunen.					Samarbetar med länsstyrelsen och skogsstyrelsen. Har gjorts försök med kontinuitetskogsbruk som har rönt stor uppmärksamhet. Bland annat Smålands skogsvårdsförbund har varit på besök. Planering pågår med hyggesfritt skogsbruk på några utvalda områden. I det framarbetade grönstrukturunderlaget och kommunens nya skogsbruksplan är detta aktuellt. Vi vill behålla mångfalden, öka andelen tall och minska andelen gran.
Öka andelen bete på befintlig kommunal mark för att hålla landskapet öppet.					En ökning gjordes under 2017 med mark intill Korsberga kyrka och planer på ytterligare områden pågår som betas med får. Tidigare områden betas även fortsättningsvis. Under 2018 har ytterligare beten öppnats upp med fårbeta kring området för det nya bostadsområdet Himlabackarna 3. Under 2019 har ytterligare två områden öppnats upp och hägnats in för bete i Korsberga och Norrgårdsområdet i Vetlanda. 2020 har ett område om c: a 4 ha röjts upp och stängslats in och betas nu av får. 2021 Ytterligare områden har röjts upp stängslats in och betas under 2021. Det är i Pauliström, i Sjunnen och i Himlabackarna i Vetlanda.
Värna om gröna stråk i kommunens samhällen.					Grönstrukturunderlaget som togs fram under 2017 med stöd av LONA bidrag. Valda delar har vävts in i den fördjupade översiktsplanen. 2020 har vi omdanat klippta gräsytor till ängsmark för att gynna flora och insekter. C:a 2 ha har ställts om
Medverka till att andelen skyddad natur ökar.					Sker i dialog med länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Andelen har ökat under perioden 2010–2020. Arbetet är en del av den löpande verksamheten. Andelen skyddad natur i kommunen har ökat från 0,8 % till 0,9 % under 2020.
Riksintresseområdena ska skyddas och bevaras.					Sker i dialog med länsstyrelsen.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Bara naturlig försurning, Frisk luft, Ingen övergödning, Begränsad klimatpåverkan, Levande sjöar och vattendrag, God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv.

Yt- och grundvatten

Kommunens mål

- Kommunens vattenförekomster (yt- och grundvatten) ska uppnå eller behålla god ekologisk och kemisk status enligt fastställda miljö kvalitetsnormer.
- Risken för och konsekvenserna av översvämningar ska minska.

Hur ska vi uppnå målen? E P H G Kommentar/åtgärd

	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Fortsatt kalkning och kalkeffektuppföljning i kommunens försurningsskadade vatten					Våtmarkskalkning sker varje år genom Emåförbundet. Ca 70 000 kr årligen och så även under 2021.
Fortsatt biologisk återställning inom kalkade områden, till exempel fiskvägar och biotopvård					Under 2017 planerades en våtmarkspark med stöd av LONA-bidrag inom Himlabäckarnas befintliga kommande bostadsområde. Arbetet har pågått under 2019 och slutförs 2021. Säkerställande av vattengenomföring genom Illharjen naturreservat genom åtgärder i Emån och Illharjendammen. Projektet är påbörjat under 2017. Detta sker i samarbete med Emåförbundet. Arbetet pågår.
Tillsammans med vattenråden ska ett lokalt åtgärdsprogram utvecklas för vattenförekomsterna i kommunen.					Arbetet pågår.
Samarbete inom Emåns och Mörrumsåns avrinningsområde för att minska risken för översvämningar inom kommunen.					Under 2018 var det mest fokus på torka men Vetlanda kommun har tagit fram en översvämningsskartering för Vetlandabäcken från Föredadammen till Emån. Denna ligger till grund för planering och risker för översvämningar. Under 2018 arbetades det specifikt med centrala delar av Vetlanda inför kommande detaljplanearbete. En bro på Trädgårdsgatan som haft en dämmande effekt på Vetlandabäcken åtgärdades 2019. Under 2020 har vi färdigställt ett arbete i Mogärdeparken i centrala Vetlanda där vi skapat översvämningssytor för att minska Vetlandabäckens påverkan på privata fastigheter vid höga flöden. Under 2020 har ytterligare ett projekt startat utefter Vetlandabäcken vid Forngården. Gamla fågeldammen rensas och görs om samtidigt som ett uteklassrum intill dammen ska anläggas. Detta finansieras delvis av statliga medel genom LONA-satsningen. Arbetet har genomförts 2021. Under 2021 har vi anlagt en våtmark i Ekenässjön med bidrag om 100 %.
Kommunen ska främja rekreation och uthålligt nyttjande av ytvatten, till exempel fiske, bad och kanotning.					Under 2017 arbetades det med Illharjen- och öring projekten som nu förvaltas. Det ligger i Översiktsplanen att arbete med turism och rekreation. Inga specifika åtgärder 2021.
Krav på hög skyddsnivå och inventering av enskilda avlopp.					Alla enskilda avlopp är inventerade och åtgärdsbeslut finns.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt växt- och djurliv

Dricksvatten och avlopp

Kommunens mål	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Kommunens verksamhetsområden för vatten och avlopp ska byggas ut i enlighet med lagens intentioner och upprättad plan.					Under 2017 byggde Njudung energi ut kommunalt VA till Alseda och Hallsnäs i Ramkvilla. Under 2018 och 2019 arbetades det med dricksvattenfrågorna med anledning av låga vattennivåer och torka under 2018 och 2019. En ny råvattentäkt är under planering.
Vattentäkter ska ha en god vattenkvalitet och skyddas mot föroreningar.					Det finns nya vattenskyddsföreskrifter för grundvattentäkter. Sedan 2014 finns en arbetsgrupp som heter "Säker dricksvattenförsörjning" som arbetar med insatsplaner för vattenskyddsområden samt utmärkning av dito, information och driftsplaner. Deltagande är tekniska kontoret, räddningstjänsten, Emåförbundet, miljö- och byggförvaltningen, Njudung energi och Trafikverket. Under 2017 har det påbörjats en utredning om att flytta råvattenintaget för Vetlandas dricksvattenförsörjning. Arbetet har fortgått under 2018 och parallellt göra ett vattenskyddsområde runt Grumlan. Processen har avbrutits och fortsatt utredning har pågått under 2019 och 2020. En ny råvattentäkt är under utredning.
Utsläpp från enskilda avlopp ska minska.					Alla enskilda avlopp är inventerade och åtgärdsbeslut finns. Njudung energi bygger ut kommunalt avlopp till Kristinelunds stugområde och Hallsnäs i Ramkvilla.
Dagvattensystemen ska vara utformade så att tätorternas byggnader och anläggningar inte skadas av dagvatten.					Dagvattenpolicy finns och det har bildats en kommunövergripande vattengrupp som arbetar med detta. Vattenmyndigheten och länsstyrelsen har varit i Vetlanda och tittat på hur vi gör. Vi är ett gott exempel för andra och man vill veta hur vi gör. Njudung energi genomför löpande arbete med sanering av dagvattensystemet. Det är ett ständigt pågående arbete i alla byggprojekt och planer. Våtmarkspark i Himlabackarna har påbörjats för att fördröja vattnets väg genom landskapet och som ska ta hand om dagvatten och dräneringsvatten. Denna åtgärd pågår till 2021. En ny dagvattendamm har anlagts i Holsbybrunn för att förhindra föroreningar i dagvattennätet att nå Emån
Den naturliga vattenbalansen ska, så långt det är tekniskt möjligt, inte påverkas negativt av tätorternas utveckling.					Hänger ihop med ovanstående och är ett kontinuerligt arbete. Har hanterats sedan 2014 i samband med nya detaljplaner och översiktsplaner och är en del av det löpande arbetet. När nya områden planeras finns klimatfaktorn med i alla delar vid genomförande. Problemet är gamla områden. Klimatfaktorn finns med i all planering på ett helt annat sätt än den gjort tidigare. En våtmarkspark har anlagts i Himlabackarna för att kunna ta hand om dagvattnet från området utan att negativt påverka Vetlandabäcken nedströms.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Genomförande av slutsatserna i utredningen av nya och utvidgade verksamhetsområden enligt ÖP.					Under 2014 var det två av sju områden som blev utbyggda. Ytterligare två blev klara under 2015 och ytterligare ett område 2017. För två områden söker man nya lösningar. Det har dessutom tillkommit fler områden. LONA-bidrag har erhållits för Himlabackarna. Himlabackar har pågått under 2020 fortsätter under 2021.
Utökning av detaljplanelagt område i anslutning till ett befintligt verksamhetsområde ska innebära att verksamhetsområdet utökas.					Pågår
Enskilda avlopp i områden aktuella för kommunal utbyggnad av VA behandlas enligt ÖP.					Pågår
Vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter ska upprättas för samtliga kommunala grund- och ytvattentäcker med mer än 10 kubikmeter vattenleverans per dygn, som finns kvar efter omstrukturering och nedläggning av vissa vattenverk.					Pågående arbete
Enskilda avlopp ska i särskilt utpekade områden, enligt ÖP, ha en hög skyddsnivå.					
Lokalt omhändertagande av dagvatten ska tillämpas där det är möjligt.					Sedan 2017 har vi 42 dagvattenanläggningar i drift. Det är kombinerade anläggningar för flödesutjämning och dagvattenhantering. Ytterligare 10 anläggningar är på gång och ca 15 i planering.
Tillförsel av föroreningar till dagvattensystemet ska begränsas.					Drivs genom pågående projekt. Kvarndammen är restaurerad. Restaureringen av Vetlandabäcken och Kvarndammen följs upp genom fortsatt provtagning.
Dagvattensystemen ska utformas så att så stor del av föroreningarna som möjligt kan avskiljas under vattnets väg till recipienten.					Projektet "Vetlandabäcken- från dike till levande å" genomförs i syfte att förbättra vattenkvaliteten och kunna fånga föroreningar innan de når den sanerade Kvarndammen. 2014 påbörjades även arbetet i Illharjen för att kunna ta hand om förorenat vatten innan det når ut i Emån. Emåförbundet driver arbetet vidare som pågår fortfarande. Våtmarksparken i Himlabackarna är ett arbete som färdigställts under 2021.
Dagvattnet ska utnyttjas som en resurs i tätorternas utveckling.					Bygger estetiskt tilltalande dammar. 2014–2015 byggdes en trevlig entré till Vetlanda vid Tjustkulleinfarten. Vid nybyggnation tas det hänsyn till dagvattenpolicyn, exempelvis Gillessalen. Under 2018 påbörjades projektets våtmarkspark i Himlabackarna, ett arbete pågår fortfarande under 2020. Under 2019 har översämningsytorna skapats och Mogärdeparken färdigställdes som ett led i detta. Bidrag har erhållits från Boverket. Våtmarksparken i Himlabackarna som anlagts är en stor resurs i området.

Naturliga sjöar och vattendrag ska inte utnyttjas som dagvattendiken eller dagvattendammar.					Fångar upp det innan det når recipienten d.v.s. Vetlandabäcken och Tjustkulle.
Dagvatten från nya områden, trafikplatser, parkeringsytor, industritomter, bostadstomter m.m., ska renas genom minst sedimentering och oljeavskiljning.					Detta sker löpande i samband med varje ny detaljplan som tas fram.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Avfall

Kommunens mål

- Säkerställa områdets markanvändning för framtiden.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
För området Flishult utreds nyttan av att upprätta områdesbestämmelser, detaljplan eller annan lämplig åtgärd för säkerställande av markanvändningen.					Frågan om planbestämmelser för Flishult är inte längre aktuell. Nytt tillstånd har erhållits och i den processen framkom att detaljplan inte krävdes. Den första januari 2021 bildades kommunalförbundet Kretslopp Sydost, med de åtta medlemskommunerna som hanterar allt kommunalt avfall. Ny renhållningsordning kommer antas av KF under 2022.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Giftfri miljö, God bebyggd miljö

Grus- och bergtäkter

Kommunens mål

- Minska användningen av naturgrus.
- Säkra den framtida tillgången på grus- och bergmaterial.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Kommunen ska sträva efter att använda bergkross i stället för naturgrus.					Bergkross i stället för naturgrus används vid halkbekämpning och som konstruktionsmassor vid exploatering.
Kommunen ska i yttranden till länsstyrelsen inte ge sitt godkännande till nya grustäkter i klass 1 och 2-områden, annat i det fall en mindre utvidgning kan ge en bättre efterbehandling av täktområdet. Detta gäller ej täkter som ingår i försörjningsplan för ballast för Jönköpings län.					Det finns utpekade områden i ÖP.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Vindkraft

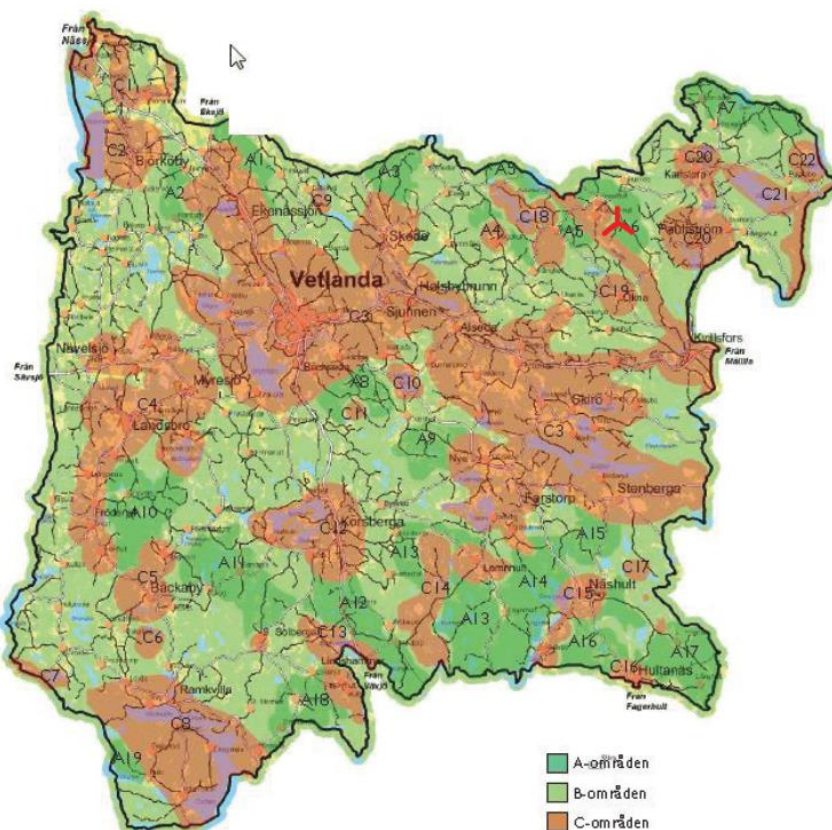
Kommunens mål

- Kommunen har som målsättning att minst 80 vindkraftverk ska byggas i kommunen.
- Detta antal skulle producera el motsvarande kommunens totala elförbrukning.
- Arbeta för att vindkraftverken byggs i de lägen som pekas ut som lämpliga i vindbruksplanen.

Hur ska vi uppnå målen?

	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Vindbruksplanen ska ligga till grund för beslut i vindkraftsärenden.					Under 2019 genomfördes en aktualitetsprövning av översiktsplanen och vindbruksplanen. I dagsläget finns det 62 verk i drift. Installerad effekt är 168,6 MW och beräknad produktion år 2019 är 501,5 GWh. Beräknat elbehov (2017) är 533 GWh och beräknad produktion 519,5 GWh (2020) Inkomna ärenden på totalt 27 verk under beredning. Det är i dagsläget inte troligt att alla ärenden kommer bli verklighet.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

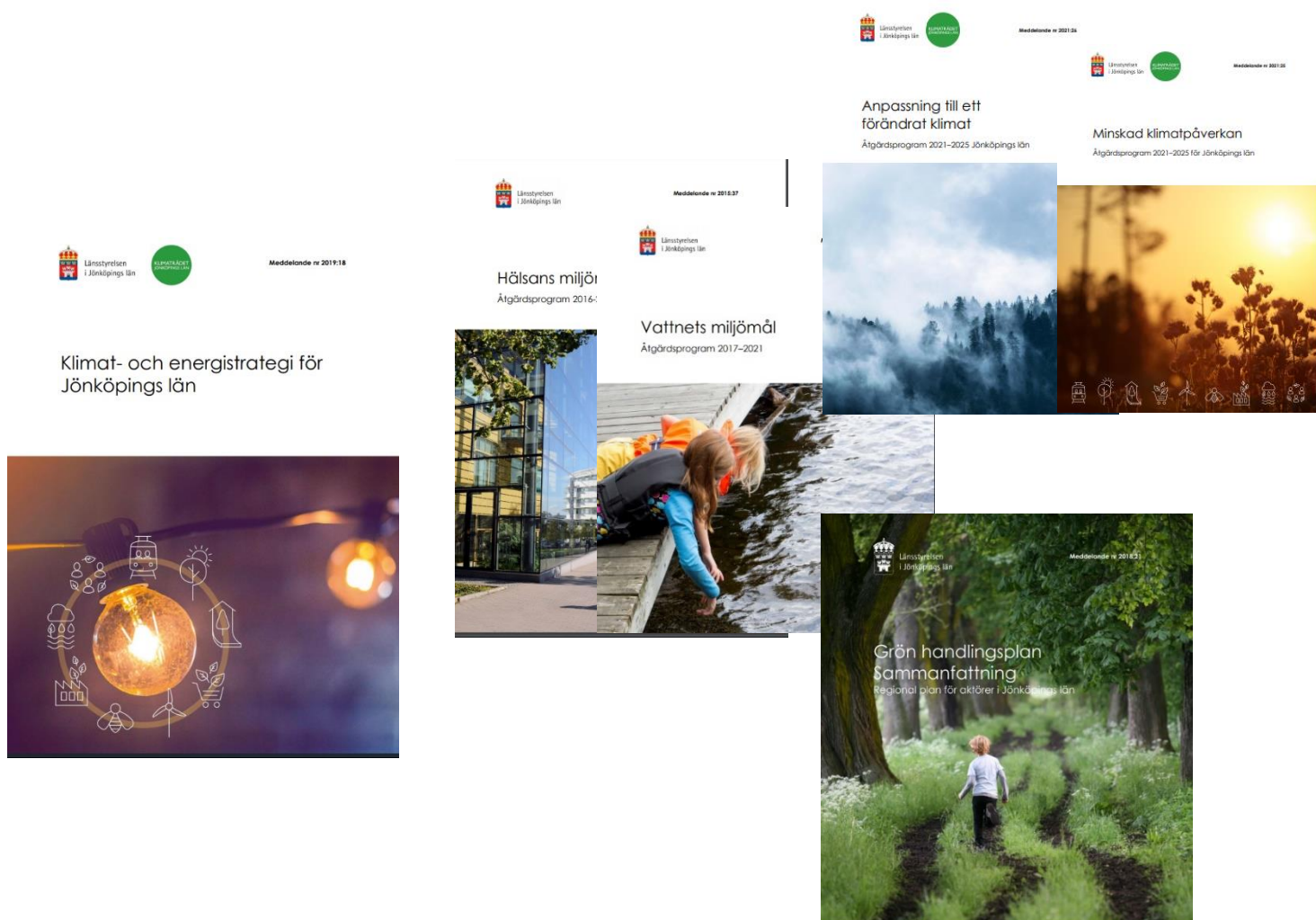
Figur 3. Karta från Vetlanda kommuns hemsida över olika områdens lämplighet för vindbruk.

Arbetet med de nationella miljömålen

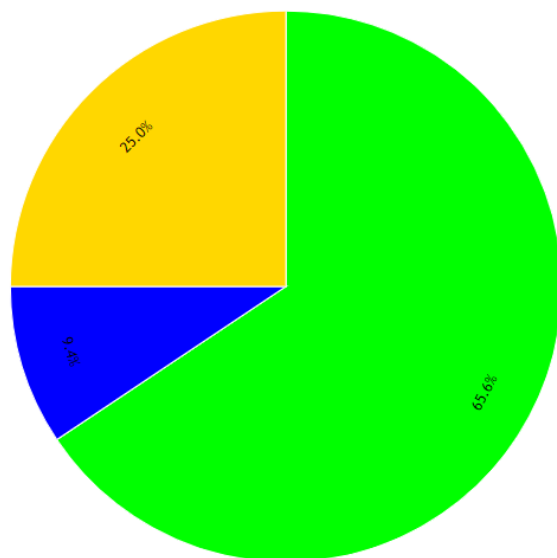
Länsstyrelsen genomför kontinuerligt uppföljningar av kommunernas arbete med de nationella miljömålen utifrån åtgärdsprogram som beskriver våra gemensamma åtgärder. Under denna rubrik redovisas bland annat länsstyrelsens uppföljning. Alla mål följs inte upp varje år utan den senast genomförda mätningen redovisas i dokumentet. Under 2019 har det tagits fram en ny Klimat och energistrategi som antagits av Vetlanda kommun. Samt en regional utvecklingsstrategi.

Styrande regionala dokument i arbetet med miljökvalitetsmålen.

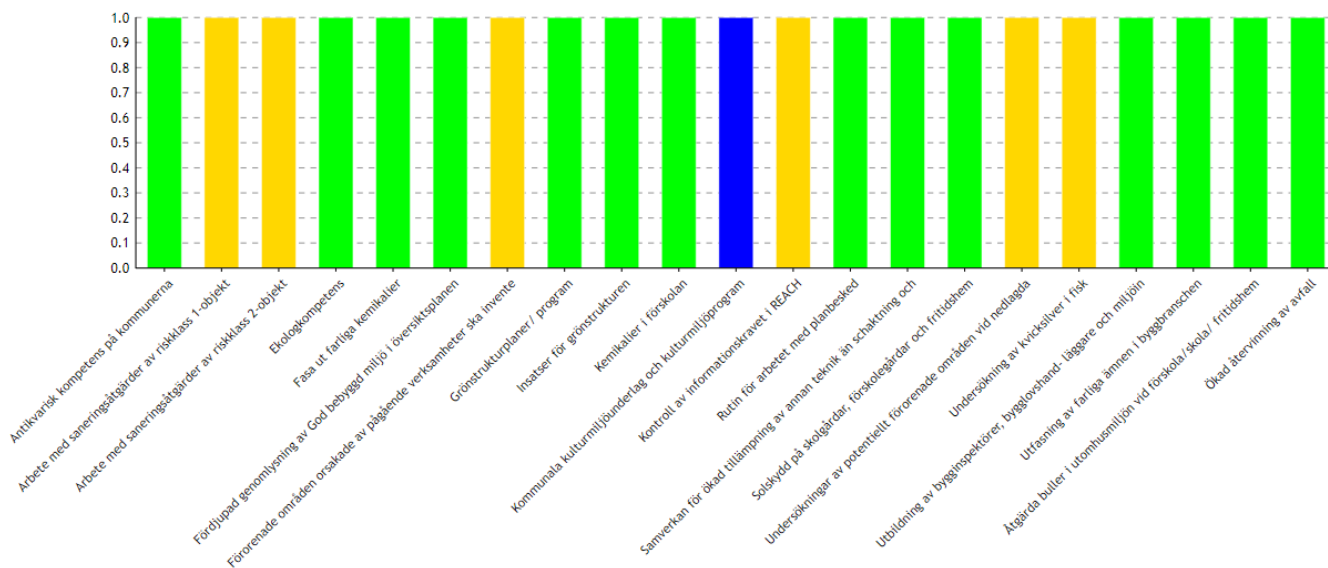
- Regional utvecklingsstrategi för Jönköpings län 2020–2035
- Klimat- och energistrategi 2019
- Regional plan för infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel
- Landskapsstrategi 2013
- Hälsans miljömål 2016–2020
- Vattnets miljömål 2017–2021
- Minskad klimatpåverkan 2021 - 2025
- Anpassning till ett förändrat klimat 2021 - 2025
- Grön handlingsplan 2018–2022

Hälsans miljömål 2016–2020

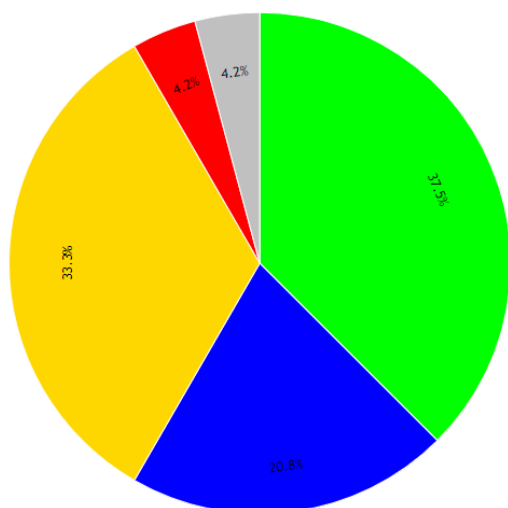

Hälsans miljömål 2016-2021

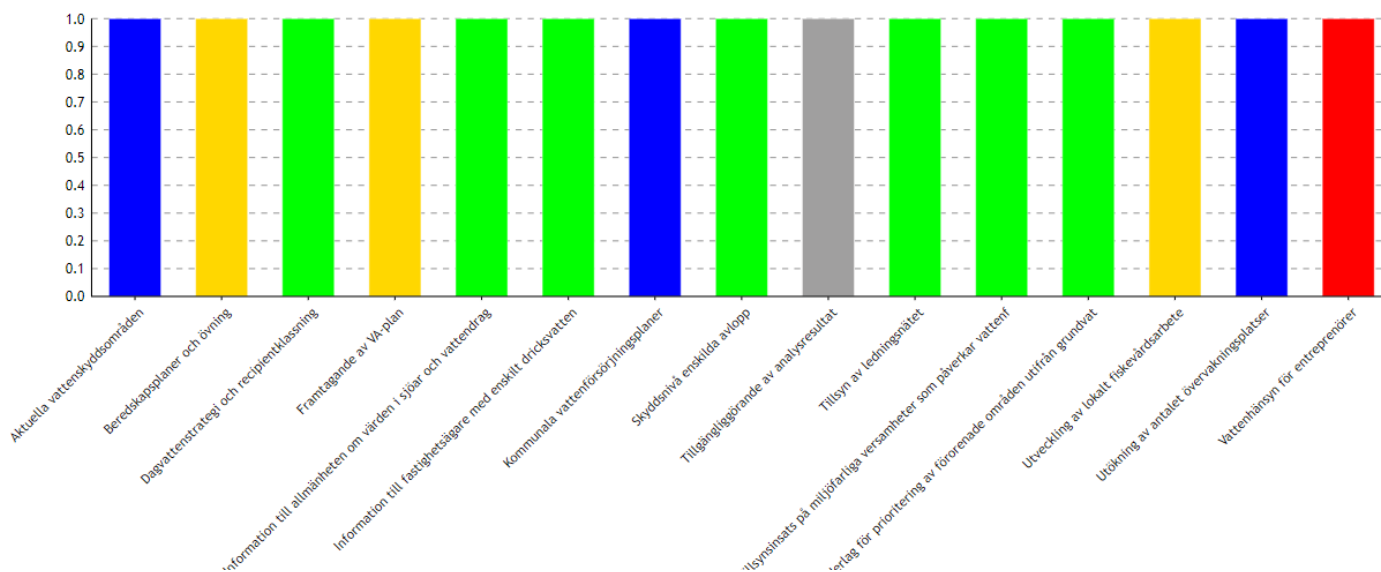
- G - Genomförd (helt eller i huvudsak)
- H - Genomförd till hälften eller mer
- P - Påbörjad
- E - Ej påbörjad
- Uppföljning saknas
- Ej relevant

Vattnet miljömål 2017–2021

- G - Genomförd (helt eller i huvudsak)
- H - Genomförd till hälften eller mer
- P - Påbörjad

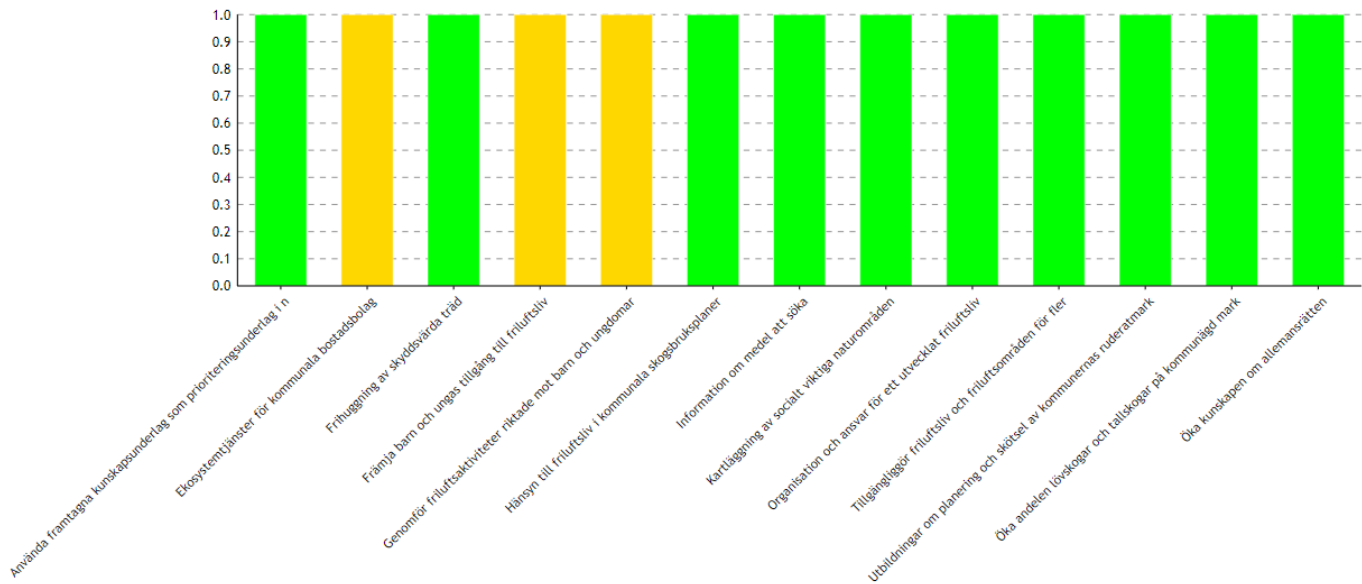
Vattnets miljömål 2017-2021..

- G - Genomförd (helt eller i huvudsak)
- H - Genomförd till hälften eller mer
- P - Påbörjad
- E - Ej påbörjad
- Uppföljning saknas
- Ej relevant

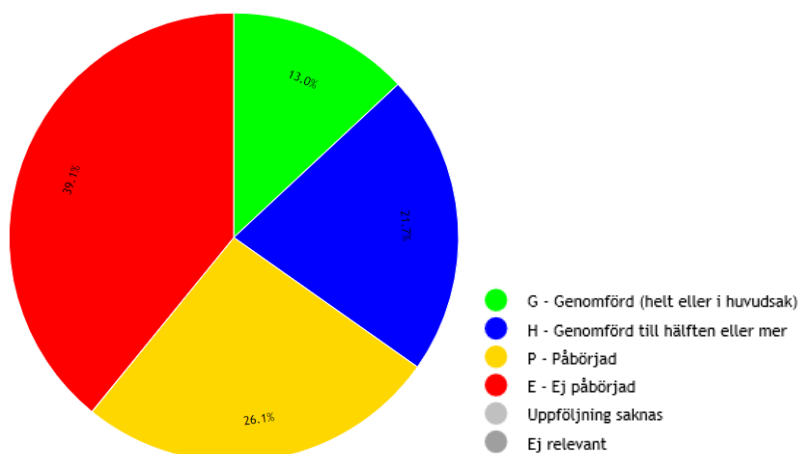
Den rödmarkerade åtgärden är inte påbörjad vilket beror på att Vetlanda kommun inväntar insatser från Länsstyrelsen.

Grön handlingsplan 2018–2022

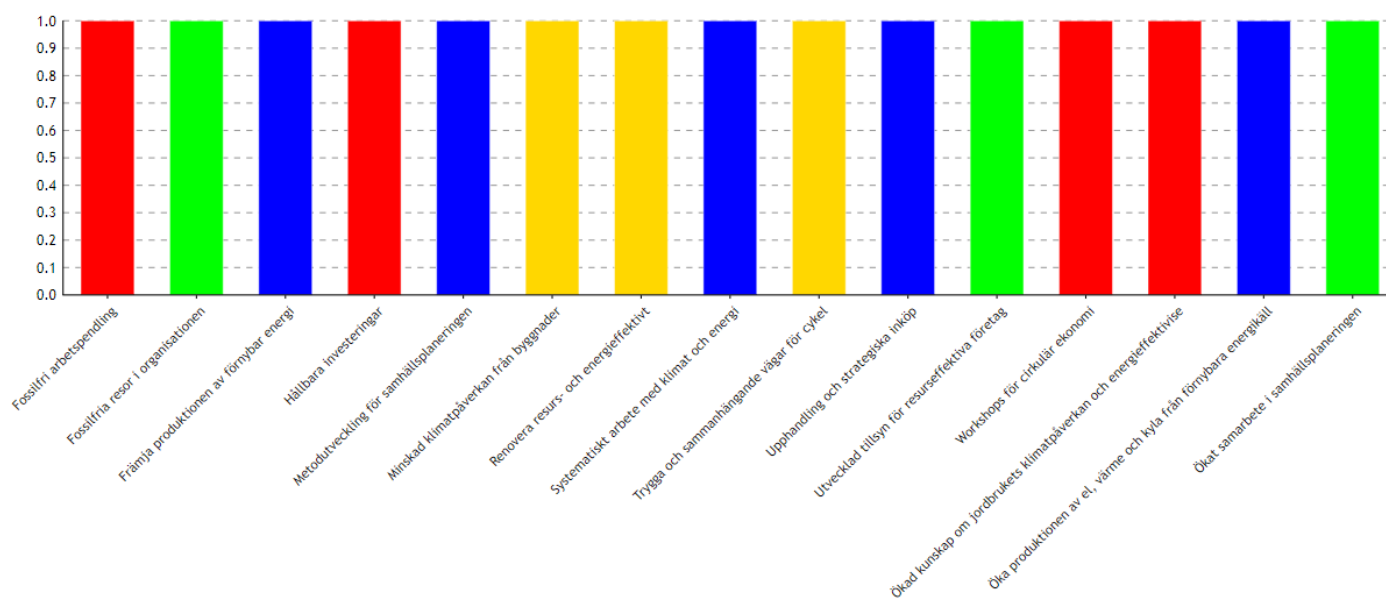

- G - Genomförd (helt eller i huvudsak)
- H - Genomförd till hälften eller mer
- P - Påbörjad
- E - Ej påbörjad
- Uppföljning saknas
- Ej relevant

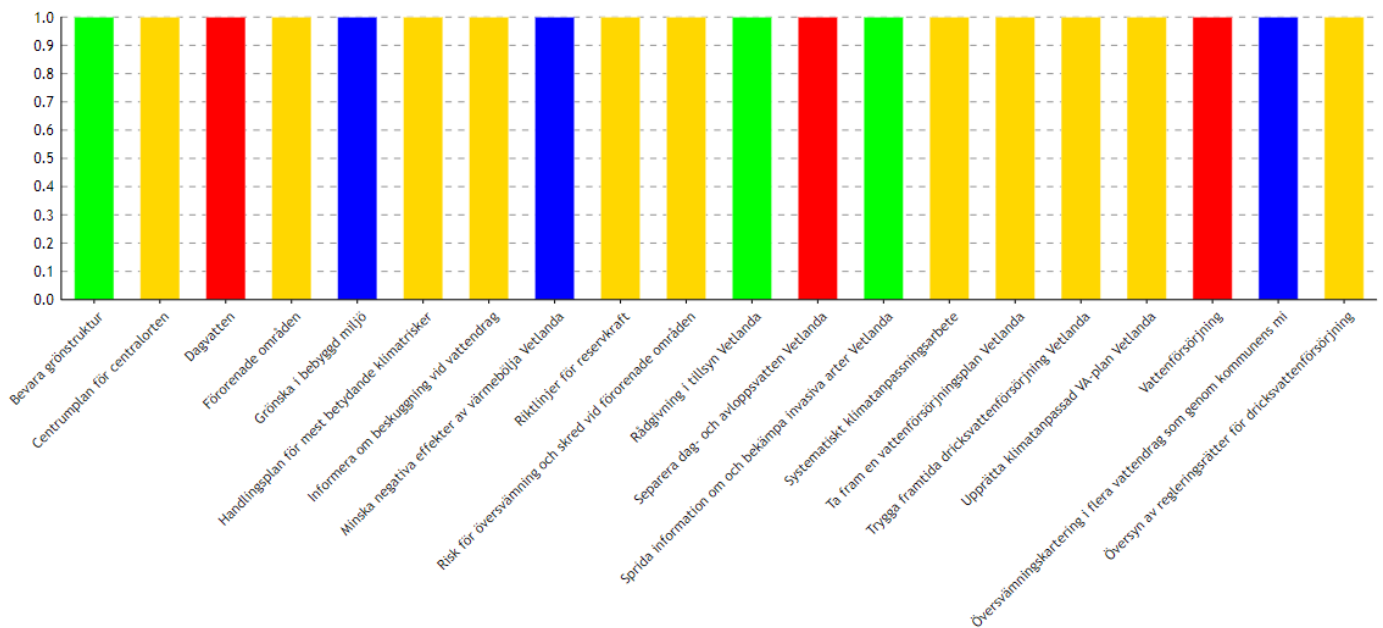
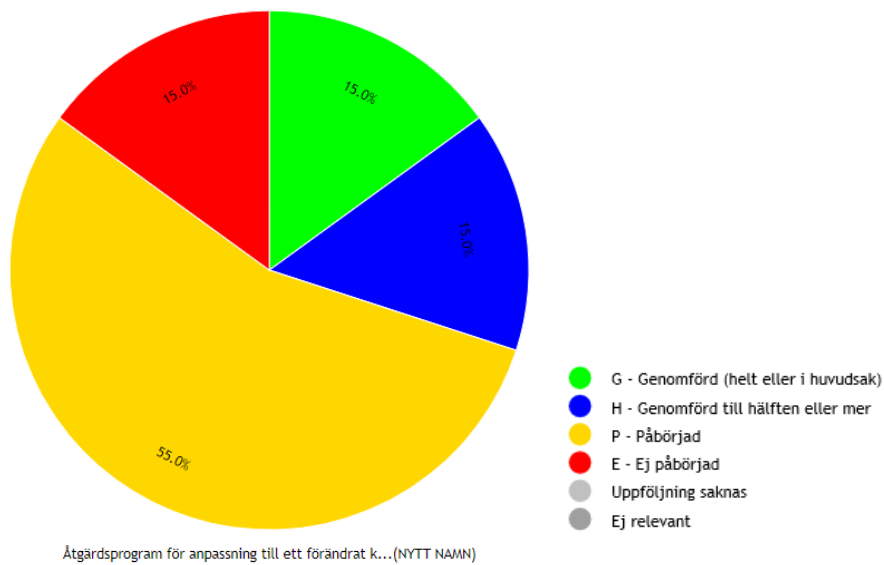
Minskad klimatpåverkan 2021–2025

Åtgärdsprogram för minskad klimatpåverkan 2021-2025

Anpassning till ett förändrat klimat 2021–2025

Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat

Konsekvenser av klimatförändringar i Jönköpings län⁹

I Jönköpings län har man sett att förändringar har skett i klimatet sedan 1990-talet. Under nästan samtliga av de senaste 20 åren har årsmedeltemperaturen legat 1–2 grader över det normala och årsnederbörden har varit större än normalt.

Framtidsklimat 2040 och 2100¹⁰

Vårt klimat är i en förändring och därmed våra förutsättningar vid fysisk planering, tekniska stödsystem och verksamheternas utförande. Generellt kommer vi få ökade inslag av så kallat extremt väder i form av skyfall, torka och värme. FN:s klimatpanel har tagit fram fyra RCP (Representative Concentration Pathways), scenarier för framtida klimat. I samråd med länsstyrelsen är vi rekommenderade att använda den högsta nivån RCP 8,5. Även om vi idag kan se att både klimatpolitiken, tekniken och investerare gör ökade insatser bedöms ändå klimateffekterna av RCP 8,5 det mest sannolika till år 2100. Jag har här nedan gjort ett försök att beskriva två klimatscenario utifrån SMHI:s rapport Klimatologi Nr 25,2015. Rapporten bygger på observationer och beräkningar utifrån RCP 4.5 (Koldioxidutsläppen når sin kulmen 2040) och RCP 8.5. (Fortsatt höga utsläpp av koldioxid och avser 2100). Angivna värden är årsmedelvärden över en 30-årsperiod. Det innebär att vi kan få perioder med stora variationer.

Klimatscenario 2040

- Årsmedeltemperaturen kommer öka från idag ca 5°C grader till ca 7°. Mildare vintrar och betydligt varmare somrar.
- Värmeböljor kommer att öka från idag 2 dagar ca 5–6 dagar. (dygnsmedeltemperatur över 20°C grader)
- Minskat behov av uppvärmning men ökat behov av kylning från idag 10 dagar till som mest ca 40 dagar 2040.
- Årsmedelnederbörden kommer öka med ca 10 %. Så även den maximala dygnsmedelnederbörden vilket är ett mått på risk för skyfall. Nederbörden kommer främst under vintern och under sommaren ökar antalet skyfall. Antalet dagar med mer än 10 mm regn ökar från ca 16 dagar till ca 20 dagar
- Vegetationsperiodens längd – under de senaste 20 åren har vegetationsperiodens längd ökat med ca en vecka. Idag ca 190 dagar på höglandet. 2040 beräknas vegetationsperioden öka med ca 6 veckor. Längre växtperiod ger bättre möjligheter men vi kommer ha brist på vatten.
- Medeltillrinning i Emån (Mät punkt Brusafors öster Vetlanda). Under vintern kommer tillrinningen öka med ca 15 % och under sommaren kommer den minska med ca 5 %.
- Dagar med lågflöde – I dagsläget har vi ca 10–20 dagar med låga flöden. 2040 kommer vi ha mellan 40–50 dagar med låga flöden.

⁹ Länsstyrelsen i Jönköpings län meddelande nr 2011:34

¹⁰ Framtidsklimat i Jönköpings län – enligt RCP-scenarier (SMHI klimatologi Nr 25, 2015)

- Markfuktighet – Antalet dagar med låg markfuktighet påverkar planering av bevattningsbehov och val av grödor samt skogsbrandsriskbedömning och skogsvårdsinsatser. Antalet dagar med låg markfuktighet kommer att öka från dagens nivå på 5–10 dagar till 20–25 dagar.

Klimatscenario 2100

- Temperatur - årsmedeltemperaturen kommer öka från idag ca 6°C grader till ca 11°C. Mildare vintrar och betydligt varmare somrar.
- Värmeböljor kommer öka från idag 2 dagar upp till 13 dagar.
(dygnsmedeltemperatur över 20°C grader)
Minskat behov av uppvärmning men ökat behov av kylning från idag som mest 10 dagar till ca 100 dagar 2100.
- Årsmedelnederbörden kommer öka med ca 20 %. Så även den maximala dygnsmedelnederbörden vilket är ett mått på risk för skyfall. Nederbörden kommer främst under vintern och under sommaren ökar antalet skyfall. Antalet dagar med mer än 10 mm regn ökar från ca 16 dagar till ca 24 dagar
- Vegetationsperiodens längd – under de senaste 20 åren har vegetationsperiodens längd ökat med ca en vecka. Idag ca 190 dagar på höglandet. Vid slutet av seklet bedöms det vara ca 260 dagar, ca 8 månader. Längre växtperiod ger bättre möjligheter men vi kommer ha brist på vatten.
- Medeltillrinning i Emån (Mät punkt Brusafors öster Vetlanda). Under vintern kommer tillrinningen öka med ca 38 % och under sommaren kommer den minska med ca 30 %. Den största förändringen sker i kommunens östra del.
- Dagar med lågflöde – I dagsläget har vi ca 10–20 dagar med låga flöden. 2100 kommer vi ha mellan 80–90 dagar med låga flöden.
- Markfuktighet – Antalet dagar med låg markfuktighet påverkar planering av bevattningsbehov och val av grödor samt skogsbrandsriskbedömning och skogsvårdsinsatser. Antalet dagar med låg markfuktighet kommer att öka från dagens nivå på 5–10 dagar till 50–55 dagar.

Hur arbetar vi i Jönköpings län?

Sedan några år pågår ett länsgemensamt arbete med analyser och framtagande av åtgärder. Åtgärder har skett och kommer ske under lång tid framöver. Dels handlar det om konsumtion och livsstil, d.v.s. hur vi som människor påverkar klimatet. Dels är det mer handfasta åtgärder för att minska den negativa inverkan som ökad nederbörd, värmeböljor och torka kommer medföra. Inom länet samordnas arbetet mellan kommunerna av länsstyrelsen men också genom samarbete i Region Jönköpings län.

Nationella mätningar

IVL – Svenska miljöinstitutet tillsammans med försäkringsbranschen genomför återkommande undersökningar om klimatanpassningsarbetet bland Sveriges kommuner. Nedan redovisas resultaten från genomförda mätningar.

År	Poäng	Placering
2015	10,5	72
2016	23,5	26
2017	21	40
2018	Genomfördes ej	
2019	27	23
2020	Genomfördes ej	
2021	Genomfördes ej	

En placering visar bara hur väl vi ligger till jämförbart med andra, inte hur väl vi ligger till i förhållande till behov. Dock kanske antalet poäng ändå visar att vi bedriver ett progressivt och framåtriktat arbete

Insatser i verksamheterna

Arbetet med klimatanpassning och minskad klimatpåverkan i verksamheterna är ständigt pågående. 2015 antog vi våra första regionala åtgärdsprogram sedan oktober 2021 har vi en ny åtgärdsperiod 2021–2025. Planen är att under våren utbilda oss i SMHI:s klimatanpassningsmodell.

Åtgärder av betydelse för anpassning till ett förändrat klimat.

- Projektering av ny råvattentäkt (grundvatten, Ädelfors) - Njudung energi
- Projektering av ändrad tappningsstrategi Illharjen - Emåförbundet
- Ut- och ombyggnad av dagvattenbehandlingsanläggningar (Himlabackarna, Holsby, Brunnsgård, Elhargen – Tekniska kontoret//Njudung Energi
- Projektering ändrad tappning Ekenässjön och omledning av Vetlandabäcken förbi Värmunderyd industriområde Ekenässjön - Tekniska kontoret//Emåförbundet
- Våtmarksåterställning, Knappen Ekenässjön – Tekniska kontoret
- Restaurering/uteskola Fågeldammen Vetlandabäcken – Tekniska kontoret/Emåförbundet
- Undersökning/projektering åtgärder deponi inerta massor Sjunken/Holsby – Njudung Energi/MoB
- Mela kvarn - utredning rådighet, dammsäkerhet och tappning – Tekniska kontoret/Njudung Energi/Emåförbundet
- Åtgärder skolgårdar (skola/förskola, instrålningskydd)
- Sedan 2018 har alla verksamheter beslutade och kommunicerade åtgärder vid värmebölja. Pågående arbete sker med mer övergripande insatser som fastighetskyla och ökad beskuggning vid våra verksamheter.

Åtgärder av betydelse för minskad klimatpåverkan

- Utökning av elbilsflottan, utbyggnad av laddinfrastruktur, elbilpool. Förstudie för intern laddinfrastruktur genomförd, upphandling av gasfordon. Samtliga verksamheter + privat
- Gastankstation (klimatneutral) Brogårdsgatan, privat
 - o Samtliga regionbussar (JLT) går från och med 1/7 2020 på lokalproducerad biogas.
- Fler HVO-tappar. Privat
- Användning av HVO i fordon – Njudung Energi, Tekniska kontoret + privat
- Utveckling av gång- och cykelnätverket
- Projektering berglagring av värme, Njudung Energi
- Solcellsutbyggnad, Tekniska kontoret /Njudung Energi + privat
- Nybyggnad och renovering av kommunala byggnader, mer energieffektiva – Tekniska kontoret
- Coroneffekter – mindre transporter dock inte så påtagligt som man kunna tro.
- Digital miljöutbildning finns tillgänglig för alla anställda och öppen publik användning

Vetlanda kommun i nationella mätningar

Hänvisar till Vetlanda kommuns bokslut¹¹ och separat redovisning av kommunens kvalitet i korthet 2021¹².

¹¹ <https://kommun.vetlanda.se/kommun-och-politik/ekonomi-och-budget.html#h-Arsredovisningochbokslut>

¹² <https://kommun.vetlanda.se/fordjupning/fordjupning/kvalitet-och-matningar.html>

Övriga aktiviteter och resultat

Utveckling av offentlig upphandling Hållbarhetskrav

Genom att ställa hållbarhetskrav i upphandlingar kan offentlig sektor bidra till att miljö kvalitetsmålen nås.

Vetlanda kommuns policy för miljöanpassad upphandling innehåller bl. a. texten ” Fokus på miljökraven ska i första hand riktas mot upphandlingsobjekt med väsentlighet ur miljösynpunkt”. Vidare ska i enlighet med kommunstyrelsens beslut kommunen även ställa sociala och etiska krav i de upphandlingar där detta är lämpligt.

Upphandlingsavdelningen tillämpar Upphandlingsmyndighetens kriterier inom miljö och socialt hållbar upphandling, vilka finns tillgängliga i myndighetens databas. Kriterierna finns i olika nivåer för ett totalt produktområde som omfattar 100-tals produkter och tjänster. Se vidare <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/>

Då relevanta hållbarhetskrav saknas hos myndigheten eller efter anpassning till lokala förutsättningar förekommer egenutvecklade hållbarhetskrav.

Nedan redovisas ett antal upphandlingar som genomförts under 2021 och där hållbarhetskrav ställts.

Avslutningsvis redovisas även några exempel på hur uppföljning av hållbarhetskrav har genomförts.

Förändring inom LOU fr.o.m. 2022-06-01

Förslag är under beredning och där det föreslås en, ”*Skyldighet för upphandlande myndigheter och enheter att beakta klimatet vid offentlig upphandling. Myndigheterna och enheterna ska även beakta miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter när det är relevant med hänsyn till upphandlingens syfte. Vidare föreslås att upphandlande myndigheter och enheter ska besluta om riktlinjer för hur nämnda intressen ska beaktas*”.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Miljöledning

Krav på miljöledningssystem/rutiner har ställts i samtliga upphandlingar där detta ansetts proportionerligt. Kraven har till exempel utformats enligt följande:

”Entreprenören ska för sin verksamhet ha ett miljöledningssystem med rutiner/system för intern kontroll, uppföljning, åtaganden och avvikelser samt övrigt systematiskt arbete för uppföljning av miljöpåverkan”.

Sociala krav

I vissa upphandlingar har även sociala krav ställts. Kraven har utformats som särskilda kontraktsvillkor och formulerats på följande sätt:

”Varor som levereras enligt detta avtal skall vara tillverkade under förhållanden som är förenliga med

- ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)
- FN:s barnkonvention artikel 32
- Det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i tillverkningslandet samt

- Den arbetsrätt, inklusive regler om minimilön och det socialförsäkringskydd som gäller i tillverkningslandet
Leverantören är skyldig att på begäran redovisa att kraven uppfylls”.

Arbetsrättsliga villkor

Den 1 juni 2017 trädde nya bestämmelser i upphandlingslagarna i kraft. Lagstiftningen kompletterades med bestämmelser om att upphandlingar över tröskelvärdena ska innehålla särskilda arbetsrättsliga villkor. I korthet innebär bestämmelserna att upphandlande myndigheter är skyldiga att ställa arbetsrättsliga villkor om lön, semester och arbetstid i nivå med kollektivavtal om det är behövligt.

Nedan finns en sammanställning över ett antal (exempel) upphandlingar som genomförts under 2021 och där hållbarhetskrav ställts.

Entreprenadupphandlingar

Krav ställs i stort sett alltid på att entreprenörer ska bedriva systematiskt miljöarbete, dvs ha miljöledningsrutiner. Dessa ska minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internkontroll eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Namn på miljöansvarig
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget.

Badbrygga till Näshults badplats

Miljökrav

- Bryggorna ska vara tillverkade av tryckimpregnerat virke certifierat enligt NTR

Profilprodukter

Miljökrav

- Samtliga produkter ska vara framställda på ett hållbart sätt och när möjligt av återvunnet material.
- MILJÖLEDNINGSRUTINER: Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt miljöarbete, dvs ha miljöledningsrutiner. Dessa ska minst omfatta nedanstående:
 - Miljöpolicy för verksamheten
 - Rutiner för internrevision eller egenkontroll
 - Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
 - Beskrivning över hur anbudslämnaren systematiskt arbetar med miljöfrågor vidare i leden mot producenter och andra återförsäljare
- Producentansvar förpackningar enligt Förordning (2018:1462) om producentansvar för förpackningar.

Sociala krav

- ILO:s åtta kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)

Det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i landet där hela eller delar av varan framställs

Engångshandskar (pågående)

I upphandling av engångshandskar till samtliga kommuner på Höglandet samt kommunala bolag och Höglandets räddningstjänstförbund har hänsyn tagit till miljö- och sociala aspekter.

Bland annat har krav ställts på att anbudslämnaren ska bedriva sin verksamhet med hänsyn till miljön och följa miljölagstiftning. Anbudslämnaren ska ha utarbetade rutiner för att identifiera, mäta och följa upp sin miljöpåverkan för att ständigt förbättra sin miljöprestanda och minimera resursförbrukningen och utsläpp. Ett generellt har också ställts på de upphandlade produkterna att de vid tillverkning och destruktion ska ge upphov till en så liten miljöpåverkan som möjligt. Både vid tillverkning samt vid användning bör resurser i form av varor eller energi användas i så liten grad som möjligt.

Krav har också ställts på att leverantör ska uppfylla kraven enligt Förordning om producentansvar för förpackningar. Förordningen innebär i korthet att företag som tillverkar, importerar eller säljer en förpackning, förpackad vara eller tidning har ett ansvar för att de ska samlas in och återvinnas.

Som socialt krav har vi ställt att offererade produkter ska vara tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 11, 138 och 182) samt FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning, arbetsrätt och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen. För att följa upp detta krav under avtalstiden kan eventuell revision utföras.

Kemtekniska produkter, städredskap, personligt skydd, mjukpapper och plastprodukter

I denna upphandling använde vi oss av Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för kemisk-tekniska produkter för professionell hygien, rengöring och underhåll samt kosmetiska produkter på bas-nivå vilka ska vara uppfyllda under hela avtalsperioden. Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för pappersprodukter på bas-nivå som ska vara uppfyllda under hela avtalsperioden.

Gällande sociala krav så ställer vi krav på att produkter som levereras enligt avtalet är tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s konventioner samt FN:s barnkonvention artikel 32.

Elenergi – Nytt avtal upphandlat 2021

Kommunen har tagit beslut på att följa Regionens riktlinjer med endast inköp av förnybar el.

Miljöprodukter

Elcertifikat och Ursprungsgarantier är två av de miljöprodukter som finns idag. Leverantören ska varje år enligt lag deklarerat ett förutbestämt antal elcertifikat i förhållande till Kommunens totala elförbrukning. (ca 16 000 MWh/år)

Elcertifikat skall enl. lag inhandlas för att motsvara en bestämd kvot av förbrukningen per år, kvoten varierar mellan ca 25–30%.

Ursprungsgarantier är frivilligt att köpa, men Vetlanda kommun har anslutit sig till Regionens hållbarhetskrav och skall därför köpa UG för hela sin förbrukning.

Tekniska konsulter – Nya avtal Arkitekt och Konstruktörer upphandlat 2021

Vid projektering ska byggmaterial och produkter med så få skaderisker som möjligt för människa och miljö föreslås. Dock ska hänsyn tas till funktion, effektivitet, säkerhet och kvalitet samt vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt. Beställaren kan komma att ställa krav på innehållet i föreskrivna byggmaterial och produkter varav konsulten ska vid behov ha tillgång till och bekosta inloggning i något av systemen

Byggvarubedömningen, SundaHus eller BASTA för att säkerställa att byggmaterial och produkter uppfyller ställda krav inom ramen för uppdraget.

Konsulten ska ha kunskap och hålla sig uppdaterad om Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier och tillämpa dem då det är lämpligt.

Tryckeritjänster

Miljökrav: Krav ställda i enlighet med upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för pappersprodukter.

- Växthusgaser (KravID: 10166:1),
- Utsläpp till luft och vatten (KravID: 10165:1),
- Blekmetod (KravID: 10164).

Krav på systematiskt miljöarbete, d v s ha miljöledningsrutiner. Dessa bör minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internrevision eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget

Certifikat av miljöledningssystem eller redovisning av det systematiska miljöarbetet enligt punkterna ovan resulterar i uppfyllt krav.

Person och transportbilar (begagnade)

Miljökrav:

- Euro 6 motor
- CO2 utsläpp samt HVO godkännande ingick i utvärdering.

Park- och lekplatsutrustning 2017 – Vetlanda kommun anslöt sig 2021 via Adda (SKR) avtal.

Socialt ansvarstagande

Leverantören ska aktivt verka för att de varor som levereras enligt ramavtalet ska vara framställda under förhållanden som är förenliga med de grundläggande villkoren.

Leverantörens ansvar omfattar åtgärder för att förebygga och hantera avvikelser från dessa villkor i hela leveranskedjan, oavsett antal mellanled.

De grundläggande villkoren är:

- a) FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna
- b) ILO:s åtta kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)
- c) FN:s barnkonvention, artikel 32
- d) det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i landet där hela eller delar av varan framställs
- e) den arbetsrätt, inklusive regler om lönevillkor, och det socialförsäkringsskydd som gäller i landet där hela eller delar av varan/tjänsten framställs
- f) den miljöskyddslagstiftning som gäller i landet där hela eller delar av varan framställs
- g) FN:s deklaration mot korruption.

Om internationella bestämmelser ger ett starkare skydd för den enskilde än de nationella lagarna eller förordningarna, så ska leverantören sträva efter att efterleva principerna i de internationella bestämmelserna.

Policyer och rutiner

För att uppfylla åtagandet ska leverantören, för de varor som ingår i avtalet, senast vid avtalsstarten

- a) ha antagit en eller flera policyer som har fastställts av högsta ledningen och som innebär ett åtagande att respektera de grundläggande villkoren;
- b) ha offentliggjort sitt åtagande att respektera de grundläggande villkoren och kommunicerat detta till de verksamheter som leverantören har kontrakt med;
- c) ha utsett person(er) på ledningsnivå som ansvarar för att leverantören följer de grundläggande villkoren;
- d) ha en rutin för att regelbundet genomföra riskanalyser, dvs. identifiera och prioritera aktuella och potentiella risker för avvikelser från de grundläggande villkoren;
- e) ha en rutin för att regelbundet följa upp efterlevnaden av de grundläggande villkoren; samt
- f) ha en rutin för att omedelbart vidta åtgärder för att förhindra och begränsa avvikelser från de grundläggande villkoren.

De åtgärder som leverantören genomför enligt a–f ska vara dokumenterade, tillämpas löpande och gälla för den egna verksamheten och hela leveranskedjan.

Systematiskt miljöarbete

Leverantören ska ha ett dokumenterat och implementerat systematiskt miljöarbete med rutiner och ledningsstruktur för de miljöaspekter som är relevanta vid leverans av park och lekplatsutrustning.

Med miljöaspekter avses delar av en organisations aktiviteter/verksamhet eller produkter eller tjänster som kan påverka miljön.

Det systematiska miljöarbetet ska omfatta den verksamhet som ramavtalet avser.

Leverantören ska senast sex månader efter dag för avtalstecknande ha implementerat följande punkter i verksamheten.

- a) en fastställd miljöpolicy eller motsvarande som omfattar den typ av uppdrag som upphandlingen avser, som är antagen av ledningen och känd hos personalen;
- b) rutiner som säkerställer att ledningen återkommande följer upp det systematiska miljöarbetet;
- c) rutin för fastställande av verksamhetens betydande miljöaspekter. En betydande miljöaspekt är en miljöaspekt som har eller kan ha en betydande miljöpåverkan;
- d) rutin som säkerställer identifiering och efterlevnad av relevanta bindande krav, inklusive miljölagstiftning, kopplat till organisationens miljöaspekter;
- e) rutin för att löpande utvärdera, följa upp och uppdatera miljömål och handlingsplaner kopplat till de betydande miljöaspekterna;
- f) rutin för att säkerställa nödvändig kompetens hos berörd personal avseende till miljöpolicy, de betydande miljöaspekterna, att tillämpliga miljörelaterade rutiner och krav följs samt ansvar för att minimera miljöpåverkan i arbetet; samt
- g) rutin för interna miljörevisioner

Miljöarbetet ska vara öppet för granskning av SKI, den upphandlande myndigheten eller deras ombud. Leverantören ska på begäran skicka in bevis för att villkoren är uppfyllda.

Redovisningen av bevis ska följa SKR:s eller den upphandlande myndighetens anvisningar och lämnas inom en vecka eller den senare tidpunkt som SKI eller den upphandlande myndigheten anger.

Bevis på att villkoren efterlevs kan vara:

- registrering enligt EMAS (EC 1221/2009), ett giltigt certifikat enligt ISO 14001; 14 (29)
- registrering som visar att verksamheten uppfyller FR2000-systemets krav (under förutsättning att det kompletteras med ett intyg som visar att ovanstående punkter också ingår i verksamhetens ledningssystem);
- ett giltigt Miljödiplom enligt Svensk Miljöbas (förutsatt att det kompletteras med ett intyg som visar att punkten 5.15.2 h) också ingår i verksamhetens ledningssystem och en beskrivning av den punkten bifogas); eller en grundlig beskrivning av entreprenörens systematiska miljöarbete med dokumenterade rutiner och en ledningsstruktur där beskrivningen visar hur punkterna a)-h) i 5.15.2 uppfylls.

Andra bolags (moderföretag, underleverantörer eller motsvarande) certifikat kan inte åberopas som bevis för att avtalsvillkoren efterlevs.

Om nya ämnen förs upp på kandidatförteckningen (artikel 59 i Förordning (EG) nr 1907/2006 om Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier, REACH) under ramavtalstiden ska leverantören, senast sex månader efter den europeiska kemikaliemyndighetens (Echa) offentliggörande av en reviderad

kandidatförteckning, redovisa en handlingsplan för hur ämnena kan fhasas ut i de produkter som ingår i varukorgen respektive lämna en lista över de ämnen i kandidatförteckningen som förekommer i varor i rabattsortimentet med halter över 0,1 vikts% (1000 mg/kg).

Viktsprocenten avser varje individuell del av en sammansatt vara.

Leverantören ska på SKI:s begäran även kunna lämna intyg för att produkter i rabattsortimentet inte innehåller någon av ämnena på kandidatförteckningen.

Dokumentation ska finnas tillgänglig hos leverantören under avtalstiden och tillhandahållas på begäran av SKI.

Arbetsrättsliga villkor

Arbetstagare som utför arbete enligt ett kontrakt som slutits genom ramavtalet ska minst ges de villkor som anges i bilagorna för respektive yrkeskategori.

Mer förmånliga villkor får alltid erbjudas. Villkoren ska tillämpas så länge ett kontrakt är giltigt.

Om leverantören anlitar en underleverantör vars arbetstagare utför arbete inom ramen för ett kontrakt, ska de arbetsrättsliga villkoren tillämpas även av underleverantören. Det åligger leverantören att säkerställa att villkoren efterlevs av de underleverantörer som direkt medverkar till utförandet av kontraktet.

Villkor avseende arbetstid, lön och semester.

De arbetsrättsliga villkoren grundar sig på det centrala kollektivavtalet i branschen mellan Svenska Transportarbetareförbundet och Biltrafikens Arbetsgivareförbund – Transportavtalet. SKI har fört dialog med kollektivavtalets parter för att få information om vad som är lägsta nivå avseende lön, semester och arbetstid i kollektivavtalet.

De arbetsrättsliga villkor som därefter har tagits fram anges i en bilaga för de yrkeskategorier som omfattas av ramavtalet. Dessa är:

- Bilaga 04 - Villkor för arbetstagare som omfattas av Transportavtalet
- Bilaga 05 – Villkor för arbetstagare som omfattas av Byggavtalet

Hur leverantören uppfyller de särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkoren

Leverantören uppfyller de arbetsrättsliga villkoren genom att:

- tillämpa de villkor som anges
- tillämpa de villkor om lön, semester och arbetstid som följer av ett och samma centrala kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige på motsvarande arbetstagare i den aktuella branschen;
- tillämpa de villkor om lön, semester och arbetstid som följer av ett och samma lokala kollektivavtal, som är slutet med stöd av ett centralt kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige på motsvarande arbetstagare i den aktuella branschen och som leverantören är bunden av; eller
- tillämpa motsvarande villkor om arbets- och anställningsvillkor enligt lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare, om leverantören använder utstationerad arbetskraft i enlighet med den lagen.

Leverantören ska på begäran av SKI eller en upphandlande myndighet redovisa på vilket av ovanstående sätt de särskilda arbetsrättsliga villkoren fullgörs av leverantören och dennes underleverantörer.

Förändring av de arbetsrättsliga villkoren

Villkoren som anges kan förändras under avtalstiden om det centrala kollektivavtal som legat till grund för villkoren revideras.

SKI kommer att meddela leverantören om detta. Leverantören och dennes underleverantörer ska därefter tillämpa de justerade villkoren inom 30 dagar. Om leverantören åberopar en utstationeringssituation ska den vid varje tidpunkt följa de villkor som följer av lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare i dess senaste lydelse. Om den lagen ersätts av eller kompletteras med andra lagregler ska leverantören följa dessa.

Dialog med verksamheterna

På samma sätt som tidigare år har upphandlingsavdelningen inför varje upphandling aktualiserat frågorna om hållbarhetskrav med de personer som på olika sätt medverkar i förberedelsearbetet. Kunskap och engagemanget för frågeställningen inom området varierar. Upphandlingsavdelningen har kontinuerlig dialog med byggprojektledare med flera från tekniska kontoret samt de kommunala bolagen. Frågeställningar gällande miljö/hållbarhetskrav vid byggentreprenadupphandlingar, upphandlingar av hantverkstjänster, tekniska konsulttjänster samt hur arbetsrättsliga villkor kan utformas har diskuterats.

Mera kompetenshöjande åtgärder inom detta viktiga område behövs.

Jörgen Frej

Upphandlingschef

Måltidsservice 2021

Upphandling

Under 2021 har vi startat upp den upphandling som vi arbetat med i över 1 års tid, närmare bestämt den 1 maj startade vi upp avtalet med alla leverantörer utan grossist som blev lite försenad och startade upp i september. En politisk vilja är att ha så mycket närproducerat och svenskt som möjligt vilket har eftersträvats i hela upphandlingen. Färskt kött och vilt, färsk fisk, färska korvprodukter, mejerivaror, potatis med skal, grönsaker, ägg och grossist är de grupper som har hanterats i upphandlingen.

Företag	Upphandlade företag
Färskt kött och vilt	Charkett
Färsk fisk	Bröderna Hanssons
Färska korvprodukter	Stensåkra Chark och deli
Mejerivaror	NEM
Potatis med skal	Axelssons i Aby
Grönsaker och ägg	NEM
Grossist	Martin och Servera

NEM, det företaget som upphandlades till grönsaker, ägg och mejeriprodukter startade ett samarbete med Stensåkra Chark och Deli, Bröderna Hansson och Axelssons i Aby för att kunna leverera alla dessa produkter med samma leverans. Denna samleverans startade den 1 maj och är en otrolig miljöbesparing, en leverans i stället för fyra leveranser. I grossistupphandlingen använde vi ordet svenskt för att förtydliga på vissa livsmedel att varan skulle vara svensk, denna förklaring används mer och mer i upphandlingar även om det inte är helt ok.

Menyer

Under 2021 har vi jobbat vidare med våra kvartalmenyer inom äldreomsorg och förskola/skola. Vi har under året fortsatt att ha grupper med kokar från olika kök som hjälper oss att göra bra menyer som brukare, barn och elever tycker fungerar. Vi har också börjat att gå igenom recepten för att göra dem så bra som möjligt. Parallellt arbetar vi med att utöka mängden vegetariskt efter Livsmedelsverkets rekommendationer, på menyn för skola har vi en vegetarisk maträtt varje dag som alternativ. Under året har vi lagt in ett antal dagar då vi har vegetarisk buffé för att ge eleverna möjlighet att testa och lära sig att äta mer vegetariskt. Vi jobbar också med att försöka att göra reklam för det vegetariska alternativet som serveras varje dag i skolan genom att skriva det först i menyn och servera det först i serveringsdisken. Under året 2021 blev det ingen gemensam satsning på klimatveckan men inom Vetlanda kommun körde vi favorit i repris och använde oss av den som gjordes 2019. Under året har vi infört World Culinary Day om har varit uppskattat, under 8 gånger har en medarbetare som har någon koppling till ett annat land fått göra menyn. Några exempel är Grekland, Taiwan, Italien, Bosnien och Thailand. Information har skickats till alla rektorer för att

kunna samverka kring dessa dagar. Responsen har varit mycket bra och ett uppskattat inslag från pedagoger och elever.

Matsvinn

Matsvinn mäts två gånger per år, och sammanställs av vår administratör. Under året 2021 har vi fått till två mätningar trots pandemin. Under våren använde vi oss av Livsmedelsverkets blankett att mäta matsvinn. Denna är avancerad och lite svår att hantera tycker många av våra kök så det var mycket svårt att tolka resultaten rätt. Under hösten gjorde måltidsservice en egen blankett till att mäta matsvinnet som gick något lättare att fylla i än Livsmedelsverkets. Tabellen nedan visar matsvinnsmätningar under de senaste åren. Tallrikssvinn är det som barn, elever eller brukare slänger från sin tallrik och kantinsvinn är det som slängs som varit i serveringen och inte kan tas tillvara. En ökning på tallrikssvinnet under hösten 2021 har det varit och den främsta orsaken till det är att det är trångt och köer i skolrestaurangerna och då tar elever mer på tallriken än de orkar äta upp för att slippa ställa sig i kö ytterligare en gång. Tallrikssvinnet är svårt för måltidsservice att arbeta med på sikt, där måste vi ha med pedagoger och rektorer för att jobba hårt med schema och måltidsmiljöer. Kantinsvinnet är lättare för måltidsservice att arbeta med och här jobbar vi mycket med att ta tillvara mer livsmedel som är över tex använda grönsakerna från salladsbuffén i brödbaket, ta till vara såser som vätska i brödet, använda rester för att göra nya maträtter av tex kokt pasta blir en pastagrätäng osv.

	Hösten 2018	Våren 2019	Hösten 2019	Våren 2020	Våren 2021	Hösten 2021
Tallrikssvinn	25,4 g	19,6 g	16,1 g	18,7 g	16,6 g	22,3 g
Kantinsvinn	3,8* kg/dag	2,4 kg/dag	3,2 kg/dag	2,1 kg/dag	2,4 kg/dag	2,1 kg/dag

*Siffrorna är ändrade från år 2018 pga. att vi inte räknat med salladen tidigare.

Matlåda

Under 2019 har vi infört försäljning av matlådor till personal på skolor och en del förskolor för att minska på matsvinnet (kantinsvinnet). Personalen tar med sig en matlåda hemifrån som de under en kort stund efter att lunchen är avslutad kan fylla med sådant som är kvar i serveringen och betalar via swish. Mycket bra utveckling och hantering av matsvinn att slippa slänga maten.

	2019	2020	2021
Matlådor totalt	480	862	1404
Matlådor/ månad	40 lådor	72 lådor	117 lådor

Måltidspedagogik

Under de senaste ca 5 åren har måltidsservice och Barn och utbildningsförvaltningen arbetat ihop med måltidspedagogik. Två diplomerade måltidspedagoger har utbildats och lär ut olika sorters metoder för att lära barn att äta mer, bättre och framför allt att våga testa. Ett avsnitt är från jord till bord och handlar mycket om odling och hur man skördar och tar tillvara. Förskolorna väljer själva när det passar in att gå utbildningen. Utbildningen har kunnat genomföras i liten omfattning under 2021 pga. Coronapandemin. I de förskolor där man har utbildat personal både inom kök och pedagoger så har man under året arbetat vidare och utvecklat de delar som man lärt sig på utbildningen.

Ekologisk mat

I den nya upphandlingen har vi inte upphandlat så många produkter som är ekologiska pga. att den politiska viljan är att vi lägger störst vikt vid närproducerat och svenskt. Under 2019 var 9,6 % ekologiskt av alla livsmedel vi köper in och de stora delarna där är MSC märkt fisk och KRAV bananer. 2020 var summan 8,8 % och fortfarande är MSC märkt fisk den största gruppen. År 2021 utgör stor del MSC märkt fisk och vissa ekologiska produkter som har kommit med på avtalet med automatik.

	2019	2020	2021
Ekologiska livsmedel i %	9,6	8,8	6,75

Hållbart i alla led

Hållbart i alla led är ett av kommunens övergripande mål och i måltidsservice arbetar vi med dessa mål. Integration har vi de senaste åren arbetat med på ett bra sätt när det gäller personal i köken. Vi har på ett mycket bra sätt fått in arbetskraft med utbildning genom praktik, extra tjänster osv som sedan har fungerat och kunnat få tjänster. När det gäller psykisk hälsa så försöker vi att följa upp detta så fort vi får till oss att någon mår dåligt. Vi arbetar då med den rehabilitering som kommunen har rutiner för. Ju snabbare vi börjar rehabiliteringskedjan desto bättre resultat får personen i sin rehabilitering.

Integration med en inkludering där alla får plats och ges möjlighet att komma till sin rätt.

Inom måltidsservice har vi på senaste tiden tillsvidareanställt flera personer (nysvenskar) som på ett bra sätt kommit in i arbetsgrupperna, lär sig mer och mer svenska och på ett föredömligt sätt hanterar yrkesrollen. Inom måltidsservice arbetar vi också med extratjänster för att hjälpa dessa personer att komma närmare arbetsmarknaden och främst öva på svenska språket på ett mer naturligt sätt inom en arbetsgrupp.

Ökad psykisk hälsa och god arbetsmiljö.

När det gäller trivsel och hälsa så mäter vi det i medarbetarundersökningen och måltidsservice ligger på en högre siffra än kommunens genomsnitt vilket kan tolkas att man trivs på sin arbetsplats och trivs man på arbetet så mår man bättre.

	Måltidsservice 2020	Kommunen 2020	Måltidsservice 2021	Kommunen 2021
Trivsel	4,25	4,19	4,38	4,23
Hälsa	4,14	3,96	4,26	3,97

I

Livsmedelskontroll 2020–2022

Vi arbetar utifrån målen i den nationella kontrollplanen, NKP, som är en plan för kontrollen av svenska livsmedel, från första början och hela vägen till matborden. De övergripande målen är att konsumenterna får säkra livsmedel, inkl. dricksvatten, som är producerade och hanterade på ett acceptabelt sätt. Att informationen om livsmedlen är enkel och korrekt. Att de livsmedelsproducerande djuren och växterna är friska och inte utgör någon allvarlig smittorisk. Att verksamhetsutövarna i livsmedelskedjan får råd, service och kontroll med helhetssyn som underlättar deras eget ansvarstagande. De samverkande myndigheterna tar ett gemensamt ansvar för hela livsmedelskedjan, inklusive beredskap. Utifrån de fyra fokusområden som livsmedelsverket satt upp som extra relevanta, arbetar vi med detaljerade operativa mål. Fokusområdena är säkert dricksvatten, mikrobiologiska risker, kemiska risker och information i livsmedelskedjan. Dessa operativa mål arbetar hela landets livsmedelstillsyn med i tre års intervaller. De operativa målen tar i första hand sikte på den kontroll som rör livsmedel som är baslivsmedel, konsumeras av känsliga grupper som barn och äldre, eller är förknippade med kända säkerhets- eller redlighetsproblem. De operativa mål som vi arbetar med 2020-2022 är:

- Dricksvatten - Mikrobiologiska risker
- Dricksvatten - Kemiska risker och cyanotoxiner
- Dricksvatten - Skötsel och underhåll av reservoarer
- Spårbarhet kött i fristående butiker - Nationellt kontrollprojekt
- Spårbarhet ägg i bagerier, restauranger samt butiker
- Information om allergener i storhushåll
- Uppgifter om ingredienser i butiker samt tillverkning/ import
- Tillsatser av färgämnen och sötningsmedel hos importörer och tillverkare
- Akrylamid i kaffe hos importörer
- Mykotoxin i kaffe hos importörer
- Akrylamid i barnmat hos importörer
- Tungmetaller och mykotoxin i mjöl hos importörer
- Saffran äkthetskontroll hos importörer

Avslutningsvis

Jag vill rikta ett stort tack till förvaltningar, bolag, enskilda tjänstemän och politiker för ett engagerat miljöarbete i Vetlanda kommun.

Anders Bernberg
Hållbarhetsstrateg